

POPOTNIK

Pedagoški in znanstven list

L. XXXII.

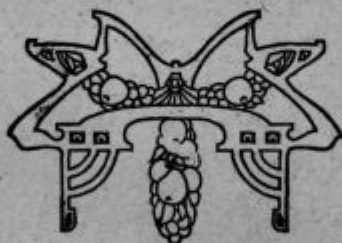
1911

Štev. 6. ::

Ureja

M. J. NERAT,

šolski ravnatelj v Mariboru.

Last in založba Zaveze avstrijskih jugoslo-
vanskih učiteljskih društev ::

:: Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani ::

V Ljubljani, dne 15. junija 1911.

Vsebina:

1. <i>Auguštín Požegar</i> : Misli o reformi ljudske šole. (Konec.)	161
2. <i>Janko Polák</i> : Iz mojih drobnih zapiskov. 2. Čitanje	169
3. <i>Dr. Ivan Lah</i> : Dositej Obradovič. (Dalje.)	171
4. <i>Drag. Humek</i> : Umetniški vzgoji. O učilih	177
5. Književno poročilo	180
6. Glose	183
7. Razgled.	
Časopisni vpogled	185
Šolske in učiteljske vesti	189
Višješolski vestnik	190
Pedagoški paberkci	190
Razne vesti	191
Mala poročila	192

DUNAJ III. HauptstraÙe 95

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji.
Serije projekcijskih slik po ceni. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specialni
projekcijski katalog

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

Javúrekova

Palestina s ptičje perspektive

odobrena od ministrstva à 14 K;
napeta na palice 15 K.

Lichtnekrúv

Stroj za demonstracijo o stalnosti lege trdnih teles.

Brez konkurence! Franko z zavojem 11 K.

Pločevinaste škatlice za rudnine.

85×85 — 30 v.; 100×75 — 36 v.;
100×150 — 40 vin.

Pošilja F. B. Škorpil, strokovni učitelj in urednik v Pragi VII.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta

::

1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

::

Naročnino in reklamacije

sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju

::

M. J. Neratu v Maribor, Mešćanska cesta (BürgerstraÙe) štev. 6

::

::

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

::

Misli o reformi ljudske šole.

Piše Avguštín Požegar.

(Konec.)

Otroke učiti ter ljudstvo prosvetljevati se pravi delati v smislu šolstva. In kdor izmed nas čuti svoj poklic v srcu in kdor ga pojmi v razumu, ima dovolj povoda zavračati odkrita in zakrita delovanja proti napredovanju duha. Pred vsem morajo pravi prijatelji človeštva braniti načela vsega šolstva: svobodo in omiko. Ako pa nekateri trde, da kmet-skim otrokom ni treba toliko znanja kakor mestnim, moramo jim reči, da ne ravnajo po načelih ljubezni do človeškega rodu. Zaraditega se nam zdè njih potegovanja za skrajšanje šolske dobe neprimerna za dobro re-formo ljudske šole.

Od mnogih strani slišimo zahteve po uvedbi delovne šole na škodo učne šole. Sploh je potegovanje za delovno šolo na sebi gotovo prikup-ljivo, ker vsak človek, tudi največi lenuh, ve, da brez dela ni nič. Vse-kakor pa nastaneta dve vprašanji: 1. Ni li škoda po skrajšanju učne šole večja kakor korist delovne šole? 2. Ni li delovanje učne šole tudi delo? Tekom razprav o reformi ljudske šole smo opozorili na to, da preprosti, neuki ljudje smatrajo kot delo le telesne, fiziške opravke. Ako bi hoteli pritegniti njim, bi prišli do prav čudnih nazorov. Po takem bi bili vsi sta-novi, ki imajo duševen poklic, nedelavniki, nedelavci, da ne rečem dru-gače. Duhovniki, učitelji, častniki in neštete vrste raznih uradnikov in drugih uslužbencev po takšnih nazorih niso delavci. Čudno.

Jaz pa smelo trdim, da je večurno pisarjenje v pisarni bolj naporno in mučno delo kakor marsikateri gospodarski opravke. In če mislimo na našo ljubo mladino v šoli, ne moremo reči, da pri učni šoli nimamo dovolj opravkov, ki zahtevajo razen mišljenja še tudi delo z rokama.

Nazor, da se v ljudski šoli in sploh v šolah ne dela, je menda največ zakrivil, da je nastala zahteva po delovni šoli. Toda tolažimo se s tem, da je ta nazor napačen in da bo temprej izginil, čimbolj bo naraščala

splošna izobraženost. Danes govorè in pišejo nekaterniki o delu kot vzgojnem sredstvu tako, kakor da bi šola o njem nikdar nič ne slišala, ga zanemarjala, prezirala ali ne upoštevala. Mi ostanemo pri tem, da samo delo ne uči in ne odgoji nikogar, ako ni zraven izšolane volje, razumne delavnosti.

Zanimive so zares težnje na polju šolstva. Eni se potegujejo za uvedbo dela, drugi kažejo na škodljivosti dela za razvitek telesa šolskih otrok. Eni trdijo, da je fiziško delo zdravo, a drugi dokazujejo, da nosi precej krivde na propadanju telesne človeške kreposti prezgodnja raba telesnih moči.

Spomnimo se pri tej priliki, da je delostatistični oddelek v trgovinskem ministrstvu nabral v šolskem letu 1907/08 ogromno množino podatkov o otroškem delu. O otroškem delu se je izpolnilo takrat okoli 156.000 vprašalnih pol. Če pregledamo to zanimivo statistiko, moramo spoznati, da opravljajo šolodolžni otroci neverjetno množino resnega dela. Od 100 šolo obiskajočih otrok jih dela 34·8. Če se oziramo samo na dečke, jih dela 36 od sto. Sirot dela od 100 okoli 30. Nezakonskih otrok, ki nimajo matere, jih dela 50 od 100. Žene me, da bi podal tukaj sliko življenja, ki ga imajo otroci v tujih rokah. Izkoriščanje njihovih nežnih telesnih moči je ponekod naravnost nečloveško. V nadaljne podrobnosti se ne morem spuščati.

Statistična števila o otroškem delu dokazujejo, da še davno ne živimo v dobi „otroka“, da se glasom najnovejših šolskih predlogov od nje oddaljamo in da bodo imela društva za varstvo otrok še obilno skrbi, preden se bo odpravilo in prepovedalo otroško delo. Smelo trdimo, da se varujejo ponekod domače živali bolj previdno, kakor otroci.

Več kakor $\frac{1}{3}$ vseh šolodolžnih otrok dela za plačilo v raznih oblikah. V starosti od 11 do 12 let dela skoraj 50 od 100 otrok, od 13 do 14 let pa 47.

Zanimivo je čitati, v katerih opravkih vpregajo otroke najbolj. V dotični statistični razpredelnici o otroškem delu najdemo devetero opravil, in sicer opravila doma, v kmetijstvu, v obrtniji, v krčmarstvu, v trgovini in prometu, iznosači in tekači, nazadnje v raznih slučajih. Največ otrok rabi poljedelstvo. To daje delo čez 50 % vseh vsakdajnih učencev, torej čez polovico. Za njim pridejo le hišni opravi z 20 %, potem še-le obrtnija z 11 %.

Iz teh podatkov vidimo prav jasno, da je vpreženih največ šolskih otrok v poljske, sploh kmetijsko-gospodarske opravke.

Pri takšnih razmerah se ne more trditi, da bi kmetski otroci ne vedeli nič o delu. In če vkljub tem razmeram tožijo kmetje o pomanjkanju delavcev, je to dokaz, da tudi otroci ne morejo odpomoči tej mizeriji. Značilno se mi zdi mnenje preprostega kmeta, ki mi ga je povedal o pred-

logu za znižanje šolske dobe. Rekel je: „Z znižanjem šolske dobe od 8 na 6 let, ne bo pridobil kmet celo nič. Otroci so otroci in kmetijstvo se ne more in ne sme resnobno naslanjati na nje. Kmet mora dandanes tudi kaj znati, ne samo slepo delati.“

Toda poglejmo si rabo šolskih otrok v težkem delu malo natančneje. Kako škoduje telesnemu razvitku prerano in neprimerno težko delo, smo razmotrivali v lanskem Popotniku v razpravi o telesnem siločutu. Pa tudi psihološke posledice ima prezgodnje vpreganje otrok v težke opravke. Ne govorimo tukaj o slabih učinkih telesne utrujenosti na duha, kakor ga rabimo v šoli. Pomislimo, da zahteva težko poljsko delo (za doraslega morebiti lahko) vso otroško voljo, da napenja svoje še slabe telesne moči v naloženo mu delo. Čut nemoči ga spremlja vedno in zgodaj začne misliti na svojo usodo ter na njeno predruženje. Naravno je, da dobi otrok v rokah neusmiljenih priganjačev stud do dela. V mesto hoče. Toda njegove telesne moči niso razvite, so zaostale radi preranega in pretežkega dela; njegov duh ni razvit, ker se mu je kršila šolska izobrazba. In radi tega tudi v mestu ni za rabo, pomnoži le število nesrečnih brezkuhnikov ter nezadovoljnih postopačev.

A tudi nadaljni podatki o otroškem delu so velepomembni. Od 100 delajočih šolskih otrok ni zdravih 23, pri 50 se kaže neugoden vpliv gledè na šolsko obiskovanje in na vedenje v šoli. In kdaj pričenjajo otroci delati? Statistična razpredelnica kaže: Med 100 delajočimi otroci jih dela od 4. leta ali še prej 1, od 5. in 6. leta 37, od 7. in 8. leta 36, od 9. in 10. leta 19, od 11. in 12. leta 6, od 13. in 14. leta ne celo 1. Iz teh podatkov vidimo, da pričjenja z delom največ otrok že pred 10. letom (93%), čez 74% pred 8. letom. Najslabšo usodo pa ima med 100 delajočimi otroci tisti 1 otrok, ki mora k delu, še preden je pričel prav živeti. Le $\frac{2}{10}$ % otrok dela v letu do 2 tedna; $2\frac{8}{10}$ % otrok dela od 2 do 10 tednov, 17 % otrok dela 10—30 tednov, 81 % otrok dela 30—52 tednov, med njimi 71 % celo leto. Skoraj $\frac{3}{4}$ vseh delajočih otrok dela tedaj celo leto. In odkod naj prihaja pri takšnih razmerah veselje in sposobnost do šolskega dela?

Sestav števil o dnevnem otroškem delu je kaj poučljiv. Okoli polovica vseh delajočih otrok dela pri rednem obiskovanju šole le 2 do 4 ure na dan. Od ostalih pa jih dela v zimskem polletju

4—6 ur na dan	15·5 %
6—8 ur na dan	5·1 %
8—10 ur na dan	1·1 %
čez 10 ur na dan	0·3 %

V poletnem času dela od 100 delajočih otrok:

4—6 ur na dan čez	25 %
6—8 ur na dan	12 %

8—10 ur na dan	4·3 %
čez 10 ur na dan	1·6 %

(Vse to po uradni statistiki.)

In kdo še ni slišal o zlati mladosti? In koliko otrok je dandanes v dobi nervoznih skrbi, ki še živè otroško življenje. Na vseh straneh se govori o potrebi dela in vendar jih je toliko, ki o njem le govorè.

Velika večina otrok ima že v mladih letih 40—60 šolskih in delovnih ur na teden in skoraj $\frac{3}{4}$ šolodolžnih otrok je, ki opravljajo vsak teden skozi 60 ur in nad 60 ur težka telesna dela. Koliko mladostne poezije še ostane otrokom? Toda resni moralisti ne poznajo lahkomišelnosti, ne poznajo lahkega, brezskrbnega življenja ne pri sebi ne pri otroku. Žal, da je danes tako in da prihaja vedno slabše. Skoraj bi vskliknil: „Marsikatera človeška eksistenca bo doživela neznosno živlensko prozo.“ Nastopila bo, ko ne bo več mladine med nami. Starikava doba bo ta, polna mršavih obrazov in praznih src.

Na kmetih vstajajo otroci, posebno v poletnem času, že ob 3., naj-pozneje ob 4. zjutraj. Spat gredo po vseh hlevskih in drugih opravkih ob 10., tudi še-le ob 11. Časa za spanje imajo 10—14letni dečki 5—6 ur. Kaj porečejo k temu zdravniki?

Pa človek naj ne gleda na telesno zdravje, saj je telo nečimerno, prominljivo. Res je tako, a vendar še iz tega ne sledi, da bi moral svoje telo ubijati z nerazumnim življenjem. Toda človek ima razen notranje želje do imetja še obilico rekov, ki ga vspodbujajo na delo. Je vse dobro in prav, a vse ne more veljati za vse. N. pr. „Rana ura, zlata ura,“ „Zgodaj na noge, pozno v posteljo“, ti bo premoženja prinašalo.“

Dorasli človek lahko brez velike škode dejansko tako ravna, a otroci trpe hudo škodo, ako se jih vprega v delo kakor dorasle.

Statistika o otroškem delu pove tudi, da dela mnogo otrok v nočnem času, to je v času od 8. zvečer do 6. zjutraj. Čez 56 % jih dela 10—30 tednov, čez 3 % pa čez 30 tednov do celega leta v nočnem času. Blizo 75 % v noči delajočih otrok imajo do 2 uri dela, ostali pa delajo 2—4 ure v noči. Nekaj je tudi takšnih, ki delajo leto in zimo čez 6 ur.

V stremljenju po imetju gleda vsakdo, da dobi čas in moči za delo. V skrbi za svoj obstanek in za prihodnjost svojih otrok pričakuje roditelj težko tisti čas, da bi mu otrok pomagal pri delu. Najbolj bi seveda kazalo, ko bi imel otrok kar od rojstva vse moči že sposobne za delo in ko bi ga pri delu ne motilo nič. Najboljše bi tudi bilo, da bi otrok ne rabil ničesar. Na tak način bi ostajali učinki dela delodajalcu. Toda tako lahko razmotriva stvar tisti človek, ki se ne ozira na druge, na človeško družbo. Ni ga fiziškega dela, ki bi ga ne vodil duh in ki bi ne imelo pomena in veljave za več ljudi. Le potem izšolanega duha se najdejo nova pota o-

pravkov, nove metode gospodarstva. Zato trdim, da mora šola reformirati delo, **ne** delo šolo.

Do novejšje dobe se je govorilo o šoli sploh in pri tem je vsakdo mislil na izobraževanje duha. Odkar pa so nekaterniki opazili, da baje radi šole gineva ljubezen do telesnega dela, začelo se je ločiti med učno in delovno šolo. Poglejmo stvari na dno. Delo mora biti, kajti brez dela ni življenja. Vsako delo pa vodi duh, kar smo že večkrat povedali. Kakor pa vadimo telesne sile fiziškega dela potom izvrševanja opravkov, tako vadimo duha na izvrševanje vodstva pri posameznih opravkih potom poučevanja. Vidimo tedaj, da delo ne more biti brez duševnega vodstva in da duševnost nima pomena brez ozira na delo. Izvrševanje na podlagi in s pomočjo razuma nam kaže mero in stopnjo splošne človeške kulture, ako mislimo na gospodarstvo. Učna šola je bila dosedaj saj po mestih enostranska, ker se je ozirala zgolj na duha brez dotike z dejanskim življenjem. Vprašanje je, če je na deželi tudi tako. Za kmetske šole smo zanikali to vprašanje že zgoraj. Rekli smo, da imajo in poznajo otroci dovolj dela. Koliko učne šole smemo prepustiti delovni šoli na kmetih?

Za kmetske šole bi bilo boljše predrugačiti vprašanje: Koliko učne šole nam prepusti telesno gospodarsko delo na kmetih? Dr. Steinwender je imel v Zg. Dravogradu volilni shod. On sam zahteva, da se naj vrnemo k zemlji. V resoluciji, ki so jo sprejeli na shodu, stoji stavek: „Als Angehörige des alpenländischen Mittelstandes verlangen wir zunächst eine gute, für's praktische Leben taugliche Schulbildung, aber keine arbeitsscheue Überbildung.“

V tej zahtevi, ki ji pritegnemo popolnoma, vidimo cel smoter ljudske šole, kakor ga določa veljavni šolski zakon. Tedaj takšno poučevanje, ki posreduje nauke za dejansko življenje, ki pomaga v tem ali drugem poklicu do razumnega dela. Kdor pa se dela boji, ta sploh ni izobražen niti olikan, ker ne pozna potrebnosti dela; je celo podel in propadel, ako živi brez dela na račun drugih in zamore prenašati to sramoto z mirno vestjo.

Nejasno nam je stremljenje po znižanju šolske obveznosti, ako se želi dobra šolska izobraženost in nejasno nam je stremljenje po znižanju duševne naobrazbe učnega osebja. Nejasno nam je to v stvarnem oziru, raz politično stališče si vse tolmačimo prav lahko.

A tudi znižanje šolske obveznosti za 2 leti zagovarjajo nekateri prav izdatno, vsaj na videz in za tiste, ki ne mislijo globlje. Dr. Kleinpeter pravi: „Velika zmota je, če misli kdo, da je pri šolstvu merodajna le kolikost (doba obveznosti). Neprijatelji skrajšanja šolske dobe naj pomislijo, da ima Švedija izvrstno ljudsko omiko kljub neugodnim potrebnim in zemeljskim razmeram in kljub le 6letni šolski obveznosti. Tudi Bavarsko ima le 7letno

ljudsko šolo. A mi imamo pri 8letni šolski obveznosti v nekaterih kronovinah 20—40 „₀“ analfabetov. (Švedija le 0·01 „₀“.)“

To je menda vse resnica in dejstvo. In tudi učitelji vemo, da uspehi šole niso odvisni le od časovne kolikosti šole. A ravno to nam daje povoda, da spoznamo tudi druge okolščine, ki so od njih odvisni šolski uspehi. Švedi so povprek jako trezno ljudstvo, ki si svojih prirojenih zmožnosti ne pokvarja z neprimernim življenjem. Ljudstvo ima smisel za šolo in govorica je, da so na Švedskem kralj in podložniki enako omikani. Čast njim! Švedski otroci niso dedno obloženi v negativni smeri. Velike veljave je tudi dejstvo, da delujeta tamkaj cerkev in šola v popolni složnosti z istim ciljem: probuja in prosvetljenje duha za zemsko in posmrtno življenje. Švedi imajo okoli 12.000 ljudskih šol, kar je v razmerju s številom redkega prebivalstva več kakor dovolj. Povrh imajo 2200 potovalnih šol, ki delujejo tam, od koder ne morejo prihajati otroci v redno ljudsko šolo. V potovalni šoli je le 10 do 20 otrok, ki jih uči potovalni učitelj 50 do 60 dni v letu. Potem dobe otroci naloge, ki jih morajo izdelati do zopetnega prihoda potovalnega učitelja.

Razredi ljudskih šol niso prenapolnjeni, na šolsko obiskovanje se gleda zelo strogo, in naredbe za varstvo otrok so izborne.

Ako je otrok zelo zmožen, povrh priden, ako roditelji podpirajo napredovanje otroka, ako je učitelj vsestransko spreten in ima učiti le 1 otroka, tedaj ni treba 8 ali 7 ali 6 letne šolske dobe zadostuje tudi mnogo manj časa za doseg ljudskošolske izobraženosti. Ako pa je v razredu neštevílo raznih otrok, ki nimajo od nobene strani podbude za šolo in če morebiti učitelj ni eden najboljših, potem ne zadostuje tudi 20 let ne v doseg tega, kar vsak potrebuje.

Zasledoval sem in še zasledujem razna mnenja o potrebi ljudskošolske reforme. Marsikaj mi ugaja, še več pa ne. Stojim na stališču, da pomeni vsako krajšanje šolske dobe znižanje duševnega obzorja človeka, ako se ne poravna skrajšanje šolske dobe n. pr. s pomnoženjem razredov in z izdatnim znižanjem števila otrok v vsakem razredu. Ker pa se to v doglednem času ne bo zgodilo, pomeni predlog o krajšanju šolske dobe usodepolno nakano napram širokim slojem kmetskega občinstva.

Ena misel pa mi ugaja že od nekdaj in opravljal sem svoj poklic po njej že od nekdaj. Z veseljem sem čital v razpravi nekega poznavalca otroškega življenja tale stavek: „Die Methode der Schule soll weniger Gewicht auf die Ruhe und Stille des Kindes legen und mehr dessen angeborenen Bewegungsdrang berücksichtigen, dann wird der Erziehungswert des Unterrichtes ein höherer werden.“ V razpravi o gojitvi telesnega siločuta sem opozarjal na dokaze zdravnikov, fizijologov in pedagogov, da zahtevajo sedajni predpisi in nazoni o šolski disciplini

nekaj, kar je popolno nenaravno in kar pripravlja učiteljem grozne muke, kar greni učiteljem in učencem veselje do šole, žene otroke v upornost in klubovanje, jih posurovi itd. Pa če naj zavlada zgoraj navedena misel splošno, mora se reformirati izobrazba ljudskošolskega učitelja navzgor in razredi ne smejo imeti čez 40 učencev. Takšna reforma bi stala precej, a nje blagoslov bi povrnil troške v obilni meri. Vem, da delam ta račun brez krčmarja, toda pošteni krčmarji naj zaupajo poštemu gostu.

In h koncu še nekaj o delovnem principu v ljudski šoli. Pustimo otrokom primerne prostosti v šoli. Odmori med učnimi urami niso zadostni. Ljudskošolski otroci resnega telesnega dela ne morejo resno opravljati brez škode za njihovo mladost. Kretanje telesa pri telovadbi ter pri igrh so njim že telesno delo. Ne glejmo samo na to, da ne zapusti noben zdrav otrok svojega prostora. Mislimo na življenje polno otroško telo, mislimo na 6 ur sedenja — mislimo nase in ne bodimo občutljivi, še manj popustljivi. Naravno mislimo in ravnajmo, otroci nas bodo ljubili, in če ne bodo skrajno mirni, pa dobri in blagi bodo pozneje. In šola nima naloge odgajati do mirnosti, ampak do živahne delavnosti v borbi za življenje. Dajmo otrokom priliko, da spremene položaj telesa tudi med poukom. Zberimo jih časih okolo sebe, razgovarjajoč se o kakšnem dogodku. Ne silimo jih, da morajo vsi eno in isto delati. Otroci radi pomagajo drug drugemu, ne zabranjujmo vsake kretnje, vsake stopinje. Vodimo vse razumno naravno, kajti preostro se rado krha.

In kaj bi naj rekli o pripravi in izobrazbi učitelja? Vse drugo, le nazaj ne. Ljudska šola je vseučilišče, kjer se ponuja nešteto prilik o vsem govoriti in učiti. Toda učitelj ne uči in ne vodi le otrok, učitelj in svetovalec je tudi odraslim. Čim več zna in ve in v čim boljši obliki občuje s prebivalstvom, tem večja je njegova privlačnost, tem več ljudi bo pridobil tekom časa za dobro stvar. Zato velja o učitelju, da naj bo akademik v najlepšem pomenu besede. Zato bistrost razuma in dobrotnost srca naprej po vestni, dolgi pripravi po izbranih vestnih učiteljih.

Na tem stališču učiteljske naobrazbe stoječi gledamo nameravani reformi ljudske šole v njen namen ter se poslavljamo za sedaj od nje. Čas zori vse in kadar bo dozorelo vse, ozrli se bomo na najlepše točke drž. šolskega zakona, čitajoč iz njih najlepše misli o gojitvi človeka. Držali se bomo sledečih stavkov:

1. Odgoja in uk vodita vsako delo. Zato je učna šola na kmetih važnejša kakor delovna.

2. Kmetški otroci živijo med gospodarskimi opravki. Zato je treba njim posredovati več znanja in humanističnega mišljenja.

3. Učna šola na kmetih se ne sme kršiti z znižanjem učnega smotra po skrajšanju šolske obveznosti.

4. Šolska obveznost naj pričenja po dovršenem 6. letu, ker slučajev nezrelosti ni mnogo. Šolsko življenje dovede nezrele otroke prej do mišljenja kakor domače.

5. Šolska obveznost naj traja do konca 14. leta.

6. Število dnevnih učnih ur naj se skrči na 4 ure. Predolgo sedenje in bivanje v šoli ter predolgi duševni napor škoduje otroškemu zdravju.

7. Četrtek se lahko opusti kot prosti dan.

8. Oprostitve naj odpadejo.

9. V časih nujnih poljskih opravkov se smejo dovoliti večdnevni dopusti.

10. Hlapčevska dela za otroke pod 12. letom starosti naj bodo prepovedana.

11. Realije naj se ne obravnavajo toliko kot samostalni predmeti kakor koncentrično v smislu naravne zveze njihove snovi.

12. Bolj važno je spoznavanje delovanja in vplivanja prirodnih sil v gospodarstvu kakor poznanje posameznih predmetov in prikazni.

13. Pri vseh predmetih se je ozirati na potrebe dejanskega življenja in to v materialnem kakor v duševnem oziru.

14. Največe število otrok za učitelja naj bo 40.

15. Šolska disciplina naj ne bo toliko znak strahu kakor dokaz in znamenje spoštovanja in ljubezni do učitelja.

16. Po 14. letu naj si izvoli vsak svoj poklic.

17. Ljudska šola ne more podajati nobenemu poklicu strokovnih znanosti.

18. Nadaljevalne šole naj bodo fakultativne in splošne.

19. Za strokovno izobrazbo kmetiškega naraščaja naj se ustanovi v vsakem okraju potrebno število gospodarskih šol.

20. Učiteljska naobrazba se naj poveča v ekstenzivnem in intenzivnem smislu po zahtevi večje prednaobrazbe pri vstopu ali po pomnoženju letnikov.

Iz mojih drobnih zapiskov.

Piše Janko Polák.

2. Čitanje.

Čitanje je umetnost, ki jo je treba negovati z vso skrbjo, ako jo hoče človek obvladati do dobra. Če velja to za odrastle čitatelje, velja to še v veliko večji meri za učence ljudskih šol. Ume se, da ob tem ne mislim toliko na tehnično čitanje, nego pa mislim na razumljivo in lepo čitanje.

Čitanje primerjamo kaj radi razumljivemu in lepemu pripovedovanju. Toda zdi se mi, da ne povsem opravičeno; zakaj pri pripovedovanju delujeta poleg glasu tudi mimika in geste. Tudi je snov, okoli katere se suče pripovedovanje, izvečine poslušalcu že kolikor toliko znana. Vse drugače je to pri čitanju. Čitatelj čita poslušalcu lahko snov, o kateri ni poslušalcu in morda tudi čitatelju še nič, ali pa prav malo znanega. Tudi prideta ob čitanju v poštev izvečine samo glas in posluš. Pogrešamo pa ob čitanju izvečine mimiko in geste. A če hočemo, da bode čitanje podobno pripovedovanju, moramo skrbeti, da nadomestimo mimiko in geste. In to ni lahka stvar; zakaj v to je treba razumljivega in lepega čitanja.

Razumljivo in lepo čitanje zahteva predvsem razumljivega in lepega izgovarjanja samoglasnikov. Največja ovira, ob katero zadenemo v tem oziru v ljudski šoli je — narečje. Skoro vsako narečje izgovarja nekatere samoglasnike drugače. Dolžnost naša je torej, da se z narečjem seznanimo dodobra; zakaj le tako nam bode moč odstranjevati napake v tem oziru.

Najnavadnejše napake, ki jih zagreši narečje z ozirom na samoglasnike so sledeče. Samoglasnik *a* izgovarja narečje pred soglasnikom *v* rado kot *ou*. N. pr. To ni prou (prav)! Samoglasnik *e* narečje rado izpušča in rado ga tudi topi v *ie* in *ej*. N. pr. Ps (Pes) ga je vgriznil. Piet (Pet) in piet (pet) je desiet (deset). Dvej (dve) in dvej (dve) je štiri. Samoglasnik *i* narečje rado izpušča, rado mu dodaja soglasnik *j* in rado ga tudi izgovarja kot *e*. N. pr. Nt (Nit) se mu je vtrgala. Jigla (igla) mi je padla na tla. Dve in dve je šteri (štiri). Samoglasnik *o* izgovarja narečje rado kot *u* in mu dodaja *v*. N. pr. Ura je odbila uvosem (osem). Samoglasniku *u* dodaja narečje rado *v*, ali pa ga preglasi v *ü*. N. pr. Odprl sem vusta (usta). Kūpíte (kupíte) hleb krūha (kruha). Končno omenjam, da po nekaterih krajih 4. sklon ednine na *o* narečje rado končava na *a*. N. pr. Tu se prodaja kruha (kruh) na vaga (vago).

Te in podobne napake so za vadbo razumljivega in lepega čitanja tako velike zapreke, da učencev tudi tekom osmih let ne privedemo do

zaželjenega cilja, ako ne začnemo odstranjevati ravnokar omenjenih zaprek že v prvem šolskem letu in jih odstranjujemo z vso konsekvenco skozi vso šolsko dobo. Gojenje fonetike je nam v tem oziru najboljša opora! Res je, da odstranjevanje takih in podobnih zaprek ni lahko delo, a je hvaležno delo; zakaj ono prepreči dokaj napak, ki bi se znale ob neupoštevanju tega pojaviti pri spisovnih izdelkih. Trdim, da provzroči slabo čitanje vsaj toliko napak v spisovnih izdelkih, kakor jih provzroči slaba govorica — če ne morda še več. Hvaležna je torej doslednost v tem oziru že zaraditega, ker nam olajša popravo in na ta način povrne z obrestmi trud, ki smo ga imeli ob odstranjevanju zgoraj omenjenih zaprek.

Veliko se greši v govoru, ki vpliva na čitanje, tudi ob soglasnikih. Soglasnika *b* in *p* zamenjavamo radi. Isto moram trditi tudi o zamenjavah soglasnikov *d* in *t*, *f* in *v*, *g* in *k* in *g* in *h*. N. pr. Droptina (Drobtina) je padla na tla. Pot (Pod) je lesen. To ni praf (prav). Bok (Bog) je večer. Buh (Bog) je usmiljen. Znano je tudi, da pri dvojnih soglasnikih, t. j. pri *lj* in *nj*, drugi soglasnik radi izpuščamo. N. pr. Prijatelj (Priatelj) je prišel v vas. Kon (Konj) vleče voz. Pri *nj* stopi drugi soglasnik tuintam rad na prvo mesto. N. pr. Krajn (Kranj) je mesto. Vse premalo pazimo pri čitanju tudi na izgovor *s-a* (es-a) pred *c*, *č*, *f*, *h*, *k*, *p*, *s*, *š* in *t*. Isto velja o *z* pred ostalimi soglasniki in pred vsemi samoglasniki. Zašel pa bi predaleč in škoda bi bilo časa in prostora, ako bi navel izgled za vsak posamezen slučaj posebej.

Marsikomu se morda zdi, da cepim dlako. Vendar če hočemo privesti učence do razumljivega in lepega čitanja, moramo upoštevati tudi to.

Mnogo napak provzročijo ob čitanju predlogi. Predlog *s* se pred soglasnikom *s* rad izpušča, oziroma se zveže z njim v en glas. N. pr. Oče gredo ' sinom + s-sinom (s sinom) domov. Nekatere predloge zvežejo učenci radi s sledečo besedo. To napako sem opazil tekom let posebno pri predlogih: *z*, *za*, *k*, *h*, *na*, *ob*, *po*, *v*, *med*, *nad*, *pod*, *črez*, o itd. N. pr. Prazno je delo brez sreče znebes (z nebes). Šel je zamizo (za mizo). itd.

Tudi nekatere veznike vežejo učenci radi s sledečo besedo. Posebno v družbi pomožnega glagola sem-bití. Sicer pa učenci tudi pomožni glagol kot tak radi vežejo. N. pr. Mati paso (pa | so) rekli. Merainvaga (Mera | in | vaga) v nebesa pomaga. Učenec, kisoga (ki | so | ga) součenci zatožili, je bil zaprt itd.

Opazil pa sem tudi, da učenci sestavljenke radi dele. N. pr. Mati so sedli za kolo (vrat). Sto | letje (Stoletje) je minulo.

Velike važnosti je tudi, da pazimo na natančen izgovor končnic, ki jih provzročajo: sklanja, spregatev in stopnjevanje. V tem oziru grešimo dokaj že ob jezikovnih vajah kot takih in zaraditega se ne smemo

čuditi, ako nabereimo ob čitanju kopico ravnokar omenjenih napak. Tu bi se dalo iz čitanja in spisovnih izdelkov navesti toliko izgledov, da bi gotovo vtrudil z njih navajanjem cenjene čitatelje Popotnikove,

Ob koncu omenjam samo mimogrede, da grešimo ob čitanju z ozirom na ločila premnogokrat. Razno dviganje, padanje in zavijanje glasu proizvajajo na nekaterih šolah s toliko doslednostjo, da preide dviganje in padanje in zavijanje glasu učencem tekom časa v kri in meso. A tega, kar je prešlo učencem v kri in meso, ni mogoče odstraniti nikdar več! In na taki šoli je uničeno razumljivo in lepo čitanje za vselej! Tudi dober učitelj ne doseže na taki šoli povoljnih uspehov! Na ravnokar omenjenih šolah se povzpne tuintam dviganje in padanje in zavijanje glasu, v zvezi z ozkosrčnim upoštevanjem ločil in ritma in rim, do tolike virtuoznosti, da bi ob nji zblaznel tudi človek jeklenih živcev. A ravno pri vezani besedi moramo paziti na pravilno uporabo odmorov — **ki jih pa ne značijo nikjer samo ločila** — še bolj, nego pa pri prozi. Ritem in še **posebno rima**, pa se morata ob čitanju proizvodov v vezani besedi **dušiti na vso moč**; zakaj onadva silita ob proizvodih v vezani besedi že samaobsebi na dan in ni nam jih treba takim in podobnim umotvorom izvabljati še posebej.

Dositej Obradovič, srbski prosvetitelj in učitelj (1739 -- 1811).

Dr. Ivan Lah.

(Dalje.)

„Ko sem neprestano premišljal o teh stvareh, sem se spomnil že v Dalmaciji zasnovane želje in namere, da je skrajno in nujno potrebno, da se kaj v splošnem narodnem jeziku napiše in izda. Imel sem čisto pred očmi, kak vihar in burjo so si nakopali oni, ki so se upali prvi in najprej podobne misli v narodu zbuhati. Toda enkrat se mora začeti. Hajdi torej v božje ime, naj se začne! Nasilje se s tem nikomur ne dela; naj vsak pove, kar smatra za dobro in koristno, razumni ljudje pa naj sedaj ali pozneje o tem sodijo. Vem, da bodo nerazsodni in nevedni psovali in godrnjali; nerazumni in nevoščljivi bodo preklinjali in pretili; na drugi strani pa vem, da se bodo razumni, bogoljubni in resnicoljubni ter za splošno dobro in blagor vneti ljudje, ljudje blage duše in poštenega srca cerkveni in posvetni, začeli o teh stvareh z večjo pre-

mišljenostjo razgovarjati in presoјati. In to je začetek k poboljšanju, to kar se za sedaj želi. „Pa kaj bo sledilo iz tega?“ vprašuje marsikdo. „Da se onim, ki so odkazani na posvetno, brez vsakega nadaljnega obotavljanja in čakanja take knjige dajo, ki jih bodo naredile razumnejše, ako jih bodo čitali in da bodo zmožni, sebe in svoj narod učiti, k dobremu napelјavati in izobraževati. Vidite, to bo sledilo v božje ime.

Ko sem sklenil, da karkoli izdam, sem šel na pomlad skupaj s svojima učencema v Lipsko, zakaj tam je bila tudi slovanska tiskarna, kjer so se za Rusijo nekatere knjige tiskale in je tam tudi univerza, kakor v Halli. Tam sem se na ta način zapisal na univerzo. Hodil sem k profesorju Bornu poslušat jezike in sem začel izdajati malo delo o mojih dogodkih, pri čemer sem imel dva poglobitna namena: prvič: pokazati brezpomembnost samostanov v današnji družbi, drugič: pokazati veliko potrebo ved, ki so najprimernejše sredstvo, da se ljudje rešijo praznoverstva in da pridejo k pravemu bogočastju k razumnemu bogoslužju in k prosvetljeni dobrotljivosti, po kateri pride izobražen človek na pravi pot svoje časne in večne sreče. V „Sovetih razuma“ sem hotel podati na kratko in vobče samo začetek naravne in poučne filozofije.“

Tako je torej Obradović prišel na misel, izdati svojo prvo srbsko tiskano knjigo. Iz pisma, ki sledi pozneje, najlepše vidimo, zakaj jo je izdal in kaj je pisal v nji. (Glej spodaj.)

In tako sta izšli v Breitkopfovi tiskarni v Lipskem dve prvi srbski knjigi in sicer l. 1783. „Životi i priključenija Demetrija O.“,¹ ki je lastni življenjepis Dositeja Obradovića, in leta 1784. „Sovjeti zdravago razuma“,² ki so živ odmev sodobne racionalistične filozofije in prosvetljenstva sploh.

Prva srbska knjiga Obradovićeva je bila tiskana na tujih nemških tleh in vprašanje je bilo, kako naj pride v domovino in v roke onim, ki jim je namenjena. Godilo se je Obradoviću, kakor par stoletij preje slovenskemu reformatorju Primožu Trubarju. Tudi o tem nam pripoveduje sam:

„Ko je bila dotiskana moja knjižica, ki sem jo dal tiskati v tristo izvodih, sem bil v premislekih, kaj naj začnem z njo. Sem v Lipsko ne pride noben živ Srb. Naprosil sem neke moldavske kupce, da jih vzamejo nekaj seboj in jih puste na Dunaju, v Aradu, v Temešvaru, koder jih je vodila pot. Dal sem na nje naslove, da se razpošljejo raznim ljudem, ki sem jih poznal, v Osek, Novi Sad, v Trst in tako sem razpečal komaj petdeset izvodov. Druge so mi ostale. Jaz bi ne bil zanje nikake plače zahteval, ampak bi bil celo hvaležen onemu, ki bi jih nesel v one kraje, kjer se naš jezik govori. Vem, da bi se mnogi našli, ki bi jih radi čitali.

¹ Življenje in dogodki Demetrija O.

² Nasveti zdravega razuma.

Ne rečem, da bi se kje kdo ne našel, ki bi mi očital kak pregrešek; toda nič zato.

Jaz sem ves čas, ko sem pisal, mislil na Temistoklejeve besede: Samo slušaj, ako pa treba, tudi udari. Kolikokrat malo dete ugrizne prsa, ki ga doje. Toda odpusti se mu to, ker ne ve zato. Kako so kričali na sokratovsko dušo Erazma Rotterdamskega domači in tuji. Bolj ko na tatu. A kaj je bilo? Za onimi, ki so kričali kakor sove na solnce, ni niti sledu niti imena, Erazmova slava za njegovo ljubezen do resnice pa raste in narašča od veka do veka. Ali ga more kdo v roke vzeti, da bi ga ne stisnil na svoja prsa in bi ga ne imenoval za svojega prosvetitelja. Prvorojna božja hči je resnica; kdo bi je s čistim srcem ne ljubil? Ako bi ne bil imel po kom svoje natisnjene knjige razposlati, bi bil ostal moj zavitek v torbi, tudi ako bi bil vedel, da nikdar Pariza ne vidim. Kaj človek ne pretrpi, da izroči svoje ime in da pokaže svojo ljubezen daljnim rodovom!“

Te besede najbolj kažejo, pod kakimi težkimi pogoji se je rodilo in razširilo delo Dositeja Obradoviča. Najkrasnejše pa kaže njegove nazore in namene pismo, ki ga je pisal 13. aprila l. 1783. prijatelju Haralampiju v Trst¹ in pismo, ki ga je pisal 5. junija l. 1784. episkopu Jožefu Šababenti v Dalmacijo. Po nekem trgovcu je poslal Obradovič nekaj knjig tudi ruskemu generalu Simeonu Zoriču, rodom Srbu, v mesto Šklov, v Beli Rusiji, ki ga je za njegovo delo zelo pohvalil in ga pozneje povabil k sebi. Leto na to — ko si je prihranil zopet nekaj denarja — je odšel Obradovič na potovanje čez Frankfurt, Mannheim, Straßburg in čez Pariz v London. Bil bi se moral po treh mesecih vrniti, toda seznanil se je z gostoljubnim zdravnikom Viljemom Fordycem in s slavnim filhelenom Livicem in je ostal na njih stroške še tri mesece v Londonu, kjer se je marljivo učil angleščine in je čital angleške pisatelje (l. 1785.) Bogato obdarjen s knjigami in denarjem se je vrnil Obradovič čez Hamburg v Lipsko, kjer je našel pismo generala Zoriča. Toda Dositej ni imel denarja za na pot in je odšel na Dunaj (l. 1786), kjer si je hotel s poučevanjem prislužiti kaj denarja, da bi mogel kmalu zopet kaj izdati. Ostal je tu do konca l. 1787. in plod te dobe so „Ezopove basni“, ki so l. 1788. izšle pri Breitkopfu v Lipskem.

L. 1788. je odšel Obradovič k svojemu mecenu generalu Zoriču. L. 1793. je bil Obradovič zopet na Dunaju, kjer je dal tiskati novo knjigo „Sobranija raznih nравоučitel'nih veščej“ (Zbirka raznih nравоučnih stvari). Živel se je s poučevanjem in je ostal na Dunaju do l. 1802. Tega leta je odšel v Trst l. 1803. pa je odšel v Benetke, kjer je izdal „Etiko“. L. 1705. se je vrnil v Trst

¹ Pismo sledi za življenjepisom v celoti.

in je tu čakal, da konča Karadžordža svoj boj. Med tem se je bil namreč doma v Srbiji narod dvignil proti Turkom. Obradovič je želel iti v domovino in tam ustanoviti šolo in tiskarno. V Benetkah so mu srbski kupci obljubili po 2000 zlatov na leto, da bi mogel mirno delati za svoj narod. Toda mir še ni prišel. Leta 1806. 13. junija se je poslovil od svojih tržaških prijateljev in je odšel v Zemun, kjer je stopil v zvezo s srbskim senatom. Na to je odšel v Bukarešt, poleti l. 1807. pa se je zopet vrnil v Zemun, avgusta meseca pa je prišel v Belgrad. Postal je vzgojitelj Karadžordževih otrok in svetovalec v šolskih zadevah. Ustanovil je takoj „veliko šolo“ v Belgradu, ki jo je otvoril sam z lepim govorom. L. 1810. je ustanovil bogoslovsko šolo, 18. januarja l. 1811. je postal minister prosvete, toda že 28. marca je umrl. Na grobni plošči so vpisane besede, ki jih je želel sam v onem pismu Harlampiju:

Tu leže njegove srbske kosti,
ljubil je svoj narod,
večen mu spomin.

Letos se vsi slovanski, posebno južni narodi spominjajo njegove stoltnice.

* * *

Obradovič, kakor smo videli, je bil trikrat dalje časa v Trstu in je poznal tudi Slovence, vendar ne tako natančno, da bi bil поблиže spoznal njihov jezik, ker bi sicer iz jugoslovanskih narodov ne bil izločil „muže“. Vzrok temu je bilo najbrže to, da je v Trstu prevladoval tuji živelj. Pač pa se je Kopitar jako zanimal za Obradoviča.¹⁾ 8. novembra 1809 piše Kopitar Zoisu o natančnejši Obradovičevi geografiji evropske Turčije z zemljevidom, ki jo je baje Obradovič izdal v Benetkah, in pravi: Vaša Milost bi morda prav storila, ako bi pozornost gotovih ljudi obrnili na tega izredno važnega moža. Njegovi spisi pričajo o pravi antiški filozofiji, njegov prijatelj o njegovi resnični moraliteti, njegov vpliv kot minister del Institution publique in senator v Belgradu o njegovi politični važnosti. On govori: grško, latinsko, valaško, srbsko, nemško, francosko, angleško, italijansko in morebiti celo turško, žal da mu je že čez 70 let, vendar je še poln vneme za narodovo korist; pred nekaj leti je bil dvakrat v Petrogradu.

Kopitar piše Zoisu 18. oktobra 1809: „Glede klasifikacije južnodonavskih Slovanov moram omeniti Vaši Milosti sledeče mesto iz Obradoviča, ki je bil v teh deželah dolgo vrsto let kot učitelj, preden je prišel na Dunaj, v Lipsko, v Paris in v London. Ni manjši del sveta, v katerem se go-

¹ Glej dr. Ilešičev in dr. Prijateljev članek v Brankovem Kolu. Slavnostna številk. L. 1911 12—16.

vori sloveno-srbski jezik, nego je francoska in nemška zemlja, ako izključimo jako majhno različnost, ki se nahaja tuintam v izgovarjanju. Kdo ne ve, da črnogorski, dalmatinski, hercegovski, bosanski, serviški, hrvatski, slavonski, sremski, bački in banatski prebivalci en in isti jezik govore.“

Kopitarjevo zanimanje za Obradoviča pa je bilo važno zato, ker je iz tega sledila zveza med Kopitarjem in Vukom Karadžičem.

Kaj je privedlo Obradoviča do tega, da je začel pisati?

(Iz predgovora k življenju in dogodkom.) Čas mladosti, ko naša kri vre in misli neprestano lete, ne dopušča nam počitka, da bi se pečali sami s seboj in da bi se spustili daleč od sebe. Oni zlati rek: „Spoznavaj samega sebe“ se krasno sliši. Osemintrideset preteklih let me spominja, da je poldne mojega življenja prešlo in da se bližam večeru.

Sedaj spoznam, da človek v svoji mladosti, ko se niti malo ne ozira na svoje nedostatke in nepopolnosti, samo želi in govori: kaka sreča, da so naši stari bili bolj pametni. V tridesetih letih pa spozna, da ni bil niti sam dovolj pameten. Okolo štiridesetih letih ne dvomi več; vidi, da ni bil najbolj pameten, zato namerava in se nadeja, da se poboljša predno pride starost. Kaj hočemo sedaj? Nič! Na pot, na pot! Preostaja nam samo še ena želja, namreč, da bodo naši otroci in vnuki bolj pametni.

Sedaj mi pride na misel božanski svet modrega Pitagore: da naj se vrnem k sebi, da naj grem sam vase in da naj premislim: odkod sem prišel na ta svet, kaj sem na njem delal in kam mislim iti. Sedaj mi je najljubše vprašanje in najdražji posel: ali da poslušam pogovore učenih ljudi, ali da čitam modro napisane knjige, ali da sam v kakem samotnem kraju hodim in se vprašujem, odkod sem na ta svet prišel, kaj sem na njem delal in kam pojdem z njega.

Ko to premišljam, bi hotel, da nisem bil na svetu popolnoma brez koristi. Rad bi kaj za seboj zapustil, od česar bi kdorkoli mojega rodu imel kako korist. Rad bi srbski mladini izročil razsvetljenje razuma, ki sem ga sam od svoje mladosti želel in iskal in bi se tako hvaležnega izkazal prsam srbske hčere, ki so me dojile, ako ne toliko kolikor bi rad, pa vsaj toliko kolikor morem. Zato nameravam različne slučaje, ki so se mi v času petindvajsetih let dogodili, napisane zapustiti. Upam, da bom s tem koristil svojim čitateljem, ako jim opišem razne običaje in ljudi, s katerimi sem živel. Dobre običaje bodo hvalili in jih vsakemu priporočali, slabe pa bodo obsojali in jih odsvetovali.

Glavni cilj te knjige je, da bo na pomoč staršem pri vzgoji otrok, ker je vzgoja najbolj potrebna in najbolj koristna

stvar na svetu. Od nje je odvisna vsa naša dobrota in zlobnost, torej vsa sreča in nesreča. O vzgoji pa imam dovolj izkušnje in to: (1) iz svoje lastne vzgoje, (2) imel sem priliko videti, kako se vzgaja mladina pri drugih narodih, (3) čital sem razne knjige o tem predmetu, (4) tudi sam sem se praktično pečal z vzgojo otrok.

* * *

Ljudje živijo v družbi in so navezani drug na drugega. Zato je treba, da drug drugega poznamo. Toda ne samo druge, predvsem je treba, da sebe poznamo. Ta dva predmeta hočem imeti pred očmi pri svojem delu in bom govoril o spoznavanju drugih ljudi in samega sebe.

Dati hočem povod in zgled ljubljeni srbski mladini, ki jo hoče nebeška previdnost z lučjo znanosti razsvetliti in prosvetiti, da kaj na svoj jezik prevede, sestavi in tiska. Da poskrbi za svoje matere in sestre, za soproge in hčere s tem, da jim prevajajo izbrane knjige učenih narodov, da jim dajejo na ta način potrebno zabavo, izboljšajo njih značaj, prosvete njih um in oblažijo njihovo srce s pravo plemenito dobroto in prosvetljenim razumom. Naj se potrudijo in pospešijo, da privedejo svoj rod v oni zlati čas, ko bodo srbske hčere in soproge čitale: *Pamelo*, *Telemaha*, *Marmontelove* povesti in druge tem podobne knjige v svojem narodnem jeziku. In kot prve vzgojiteljice in učiteljice svojih otrok, bodo — ker bodo same prosvetljene — same polagale prve temelje dobre vzgoje, ker jih bodo napajale z razumom in dobroto obenem kakor z mlekom svojih prsi.

Moj namen je tudi izboljšati slabe običaje. Toda nikdo naj ne misli, da obsojam narod, ali delo, ali osebo, ako obsojam grde običaje in slabe razvade. Kolikor sem jaz spoznal ljudi, sem videl, da ne greše iz zlobnosti, ampak iz slabosti in iz nevednosti. Zato mislim, da je treba, zaradi miru, da slabosti in napake drug drugemu odpustimo. Toda, dokler se ne ve, v čem je greh, je zboljšanje nemogoče: nekdo mora pokazati na napake. — Jaz bi imel najmanj razloga, pritoževati se na ljudi, ker so mi povsod dobrote izkazovali. Toda žal mi je, da se ne ravna po zdravem razumu, in iz nevednosti in nerazumnosti padajo v nesrečo. Ljudje so taki, da, ako gredo po napačni poti, mislijo, da gredo po pravi, in dobre obsojajo.

* * *

Ako se najde kdo, ki bo moj čist namen in moje odkrito pisanje slabo tolmačil in ga bo smatral za žaljenje, sramotenje navad, v katerih je on sam vzgojen in ki se mu zde dobre, vem, da me bo obsojal in o meni slabo govoril. Jaz sem to videl že naprej in sem se tega tudi nadejal; kdo more vsem in tako različnim ljudem ugoditi? Skrbel bom samo za to, da ne bom pisal ničesar proti svoji vesti in proti pravilom

zdravega razuma. Kdor se zadovolji, da gre kot ovca z drugimi ovcami, seveda: njemu ni treba misliti in presoјati.

* * *

Vkoreninjenje starih običajev je podobno koreninam starih dreves; kolikor let so se poglobljevale v zemljo, toliko let potrebujejo, da se posuše. Treba je presoditi in začeti misliti, kaj bodo ljudje čez sto let po nas mislili, ako nečemo, da ostanemo vedno v prvi preprostosti in otroštvu. Ako bi se ne bili Evropejci potrudili, da so svoje misli izpopolnjevali, in svoj razum z vedo razsvetljevali, ostali bi danes pri svoji prvi neumnosti in barbarstvu in bi bili podobni bednim narodom afrikanским.

Zgled drugih narodov mi daje pogum; najde se dovolj ostroumnih in razsodnih ljudi med mojimi brati, ki bodo spoznali, čegav interes in korist sem s tem, da sem pisal, želel in iskal. Ako bo kaj pogrešanega, bodo učeni ljudje po meni popravili in meni bodo človekoljubno kot človeku oprostili . . .

(Dalje).

Umetniški vzgoji.

O učilih.

Priobčil Dragotin Humek, strokovni učitelj v Krškem.

Pouk brez učil se mi zdi ko naslikan dež, ki ne napoji od solnca izpaljene poljane. In kje potrebujemo učil bolj, nego pri modernem risarskem pouku, ki hoče zapustiti v učencu neizbrisne vtise prirodnih in umetnih oblik?

A kdor pogleda po naših šolah na deželi, mora priznati, da so premnoge šole tudi v tem oziru sušilnice za možgane, ne pa vzgajališča bodočih ljubiteljev in poznavateljev majke prirode.

Pa pride oni dan k meni tovariš in mi pripoveduje, da bi rad napravil na svoji šoli zbirko učil za risarski pouk, a ne ve, kaj bi pravzaprav zbral in kako bi uredil to. S tem je mož sicer nehote priznal, da ni dočela na jasnem, kaj bi risal, a vesel sem ga bil vseeno in sem mu obljubil, da mu pomorem ob priliki.

In sem šel in sem prelistal kopico naših šolskih zakonov in ukazov, ker sem mnenja, da so pisali zakone in ukaze zato, da jih vršimo. V mislih imam namreč oni del zakonov, ki odkazujejo učitelju delo. Dolžnosti, ki jih imajo drugi do nas, lahko prezremo, ker jih radi prezirajo tudi oni, ki so jim bile pisane.

A izteknil nisem mnogo. Domislil sem se, da avstrijski šolski birokratje že deset let kuhajo učni načrt za risarski pouk na ljudskih in meščanskih šolah, pa ga še niso zvarili do danes, navzlic vsej zelenjavi, ki jo priporočajo v risanje moderni risarski metodiki.

Zato sem šel iskat pomoči na tuje, ker je nisem našel doma. Slučajno sem dobil v roke razpis nemškega naučnega ministrstva z dne 16. julija 1904. l.¹ V tem razpisu je vsepolno zanimivih določb in izvršilnih predpisov o risarskem pouku. Med temi me je posebno zanimala določba o zbirki risarskih učil za eno- in večrazrednice.

Spominjam se, da je priobčil pred nekaj leti prof. Suher v „Tovarišu“ članek, ki razpravlja v njem o izberi snovi za risarski pouk na naših ljudskih šolah. Ne spominjam se pa več, če je določil takrat tudi učila za ta pouk. Gotovo bi bilo bolj pravilno, da bi pisali take članke v pedagoške liste, ki jih vezane spravljamo v knjižnico, v tem ko se politični listi porazgube brez sledu.

Samoobsebi je umljivo, da sprejememo v stalno zbirko učil le take predmete, ki ostanejo neizpremenjeni in ki niso preveliki. Vse drugo dobimo ob priliki, ko potrebujemo to ali ono učilo. Mnogo prinesejo seboj učenci, če smo jim naročili pravočasno. Če pravi učitelj: „Prihodnjo risarsko uro naj prinese vsak seboj jeternikov list,“ bo gotovo imel učil več nego je treba.

Spreten učitelj si naredi ta ali oni model sam, ali pa mu ga naredi kak boljši učenec. Rastlinske liste lahko posušene in stisnjene prilepimo na belo ali barvasto lepenko. Jaz vlagam take liste med dve nerabni in izprani fotografski šipi, ki jima zlepim rob z barvastim knjigoveškim platnom. Tako preparirane liste lahko polagamo na poljubno ozadje. Nekateri risarski metodiki nečejo stisnjenih listov češ, da so to rastlinski kadavri, ki ne vzbujajo v otroku čuta za prirodne krasote. Na tem je kolikortoliko resnice, a z ozirom na listne oblike nam tako posušeno in stisnjeno listje služi prav dobro. Vobče pomnimo, da izberemo za nižjo stopnjo le take liste, ki imajo preproste oblike in cel rob. Sestavljene ali gosto nazobčane liste rišimo na višji stopnji.

Jako lepo učilo so pestrobarvni metulji in hrošči, ki nam jih nalove učenci. Metulje in hrošče spravimo najbolje med dve vzporedni šipi v okvir. Tako preparirane jih lahko uporabljamo dolgo vrsto let, ne da bi se pokvarili ali izgubili svojo krasno barvo.²

Sadje rišemo edinole tedaj, ko ga je dobiti svežega. Nekatere tvrdke priporočajo sicer sadne modele iz voska ali iz papirne mase. No, taki

¹ Primeri: „Kalender und Taschenbuch für Zeichenlehrer“ letnik 1911. Lipsko, Ljudevit Degener.

² Natančno popišem prepariranje metuljev in hroščev v eni prihodnjih „Popotnikovih“ številkih.

modeli malokdaj odgovarjajo resnici in so vrhtega neprimerno dragi. Zato pustimo taka slepila velikomestnim šolam, mi pa rišimo sadje, ki ga učenec v plačilo za dobro izvršeno risbo lahko — poje.

Raznovrstne posode naberemo v teku let vsepolno in brez posebnih izdatkov. Pri tem nam pomagajo učenci in šolski prijatelji. Različna orodja so nam vedno na razpolago, saj imamo v vsaki vasi rokodelce. Ob priliki si priborimo tudi raznobojnih tlačnic, ki kažejo često jako okusne vzorce.

Za stalno zbirko učil naj skrbita učitelj in učenec. Vsak predmet, ki smo ga risali, naj učenci obrišejo in naj ga spravijo nazaj na določeno mesto, da je zbirka vselej uzorno urejena. Učila spravljajmo v primerne omare ali pa na police. Mnogo učil je v okrasek šolskim stenam, ki so sicer puste in dolgočasne.

Goriomenjeni razpis ima zaznamek učil za vse vrste ljudskih šol. Ker so si pa zaznamki prilično enaki, navajam samo onega za šest- in večrazrednice. Iz tega si vsakdo lahko izbere primerno število učil za svojo šolo in tamošnje razmere. Učila, ki si jih naj učitelj nabavi za stalno zbirko, so tiskana razprto. O učilih, ki jih potrebujemo pri geometričnem risanju sem že govoril v razpravi „Risanje in rokotvorni pouk“.

Zaporedna uporaba učil je razvidna iz sporeditve. S tem pa nikakor ne trdim, da bi morali posamezni predmeti slediti drug drugemu ravno tako in nič drugače. Marsikdo riše najprej oglate predmete in za temi okrogle, drugi postopa narobe in doseže tudi lepih uspehov. V tem pogledu je predpisovanje nesmisel, ki ovira prostost učne metode. Vrhtega smo prisiljeni, da rišemo mnoge predmete takrat, ko jih ravno imamo, učni postopek pa vrvnamo tako, da odgovarja pedagoškim načelom. Nastopna učila so urejena po obliki in po predmetih, a tudi po stopnjah tako, da pričenjajo z nižjo stopnjo. Isti predmet lahko rišejo učenci raznih stopenj, a morajo izvesti risbo stopnji primerno bolj ali manj popolno.

1. Krivočrtne oblike: češplja, hruška, jabolko, črešnja, repa, jajce, jajčastilisti, žlica, ščitek na ključavnici, naočniki, ročno zrcalo, list robinje, obroč, kolo, številčnica na uri itd.

2. Premočrtne oblike: zvezek, šolska tabla, pismen ovitek, okvir, vrata, okno, papirnata čepica, grebljica, hišno čelo itd.

3. Proste oblike: zmaj, ščit, sekira, bradlja, ključ, nož, vilice, kladivo, žaga, podkev, škarje, klešče itd.

4. Stisnjeni listi: trpotec, šmarnica, vrba, virh, lipa, slak, loboda, jabolčnik, jaternik, bršljan, hrast, javor, platana, bluščec, kostanj, vinska trta, zlatica, mak itd.

5. Metulji: mlečkov veščec, smrtoglavec, nočni pavlinček, pogrebec, dnevni pavlinček, koprivar, admiral, rumenjak, rjavi kosmatinec, Apolon, glogov belin, kapusov belin, jadravec, lastavičar itd.

6. Ribe: ostriz, krap, ščuka, postrv itd., toda le tam, kjer to zahtevajo krajevne razmere.

7. Okraski: tlačnice, uzorcina tkaninah, okraski na poslopjih v šolski okolici, okraski na lesenih obojih in na železnih ograjah in omrežjih itd.

8. Okrogle posode: skrinjica za kredo, skrinjica za smodke, knjige, košarice iz oblanic itd.

9. Okrogle posode: cvetličnilonec, skleda, podstavek, čaša, steklenica, vedrce, škaflatvica, lonec, sito itd.

10. Predmeti v šolski sobi: peč, omara, miza, okno, vrata (napol odprta), umivalnik itd.

11. Umetne oblike: vaze, vrči, kozarci, svečnik, kositraste posode itd.

12. Prirodne oblike: vejica s sadjem, listnate rastline, školjke in polžki, hrošči, rogovje, nagačene ptice itd.

Umevno je, da lahko zbirko poljubno pomnožimo. V to je potreba le volje in vztrajnosti, zanimanja za stvar in — veselja do dela!

Književno poročilo.

Ocene.

Ivan Tomašić, Uzgojna skrb za zaščito i spašavanje djece i mladeži od moralnoga brodoloma. Uvod priredio Stjepan Širola. Zagreb 1911.

Hrvatsko glavno mesto namerava ustanoviti novo ubožnico in vzgojevališče zanemarjene mladine, ter je kupilo v ta namen pri sv. Duhu 60 plugov zemlje ter za zidanje zavoda določilo vsoto 600.000 K. Lansko jesen je poslalo mesto gg. Ivana Tomašića in Stjepana Širola, da si ogledata podobne zavode v drugih deželah. Sad njunih študij je zgoraj imenovana knjiga.

Najprej razpravlja Stjepan Širola o „djeci, koja trpe i stradaju“ po študiji prof. W. bar. Ljubibratića. Zapuščeni poulični otroci prihajajo od laži do kradnje, od prosjačenja do goljufije, dekleta pa k prostituciji. Vzroki zapuščeniosti so: nezadostno nadzorovanje starišev, slaba stanovanja, zapostavljanje moralne vzgoje za intelektualno, slab zgled v rodini, zanemarjanje otrok, alkohol, tobak. Sredstva zoper to zlo: ne koristijo represivna, ampak profilaktična, zlasti prepoved prodaje tobaka in alko-

holnih pijač otrokom, nastopanje proti vsemu pohujšljivemu (knjige in razglednice, preklinjanje, psovanje in grdo govoričenje), pred vsem pa zavodi za vzgojo takih zapuščenih otrok, da se navadijo na delo in postanejo koristni člani naroda in človeške družbe sploh.

Potem navaja Ivan Tomašič „uredbe za uzojnu skrb ugrožene i zapuštene djece.“ To je glavni del knjige in se deli na tri poglavja: I. Društva i zavodi. II. Sudovi za mladež i propisi o prisilnom uzgajanju nedoraslih. III. Organizacija opskrbnega uzgoja u Zagrebu. Pisatelj je preštudiral po knjigah tozadevne uredbe vseh kulturnih narodov, Nemčijo, Avstrijo in Ogrsko pa z lastnimi očmi. Cele bogate vsebine v tem kratkem poročilu ni mogoče podati, omenim naj le, da smo tudi Slovenci v tem krogu kulturnih narodov častno zastopani, kar dokazuje, da se je pisatelj s posebno ljubeznijo poglobil v razmere najbližjega sorodnega naroda. Popisuje se salezijansko deško vzgojevališče na Rakovniku v Ljubljani, imenuje se naš mladinski sodnik g. c. kr. deželni sodni svetnik Fran Milčinski, omenja se pohvalno „Otrok, razstava za vzgojo, varstvo in splošni blagor mladine,“ prirejena od „Splošnega slovenskega ženskega društva v Ljubljani, meseca septembra 1908.

Knjigo priporočam vsem, ki se zanimajo za tozadevna vprašanja.

Fran Vajda.

Veda. Dvomesечnik za znanost in kulturo. Izdajajo in urejajo: Albert Kramer, Ivan Prijatelj, Mihajlo Rostohar, Bogumil Vošnjak.

Išli so doslej trije zvezki „Vede“ in kažejo, da hoče „Veda“ biti res to, kar pravi, namreč: za znanost in kulturo. Slovenci smo potrebovali take napredne revije. Imeli so jo drugi na katoliški podlagi, b lo bi torej za nas slabo znamenje, če bi ne zmogla naša napredna inteligenca svoje revije. In res se je nekako kazalo, da je na Slovenskem premalo smisla za revije. Revije pa so danes povsod bistven del publicistike. Pri nas smo imeli doslej le strokovne, društvene in dijaške revije, ali rekli bi: liste, mesečnike. Ti listi so se tekom let izpopolnjevali in izpopolnili, tako da imamo sedaj v njih že bogat zaklad. Seveda za revijo, kakor je „Veda“, je dolgo manjkalo delavcev, založnika in odjemalcev, torej treh glavnih stvari. Kakor se vidi, se je prvo dvojje srečno našlo. Okoli „Vede“ so se združili vsi naši mlajši znanstveniki in tudi založništvo je storilo svojo dolžnost ter dalo reviji primerno lepo obliko. Upamo, da se najdejo tudi odjemalci.

Vkljub temu, da stoji „Veda“ strogo na stališču vede, t. j., da goji znanost za znanost, bo našel v nji vsak kaj zanimivega. Ako vsakega ne zanimajo težji problemi, ustavil se bo gotovo pri Prijateljevem spisu: „Slovenščina pod Napoleonom“ ali pa vsaj pri dr. Jos. Vošnjakovih „Dodatekih k Spominom“. „Veda“ prinaša tudi stroge kritike, obširen pregled in bojevite polemike. Dobili smo v nji revijo, ki si jo moramo ohraniti, ker je nam potrebna in ker je za nas važna. Želimo ji najlepšega uspeha.

Kadnerjeva zgodovina pedagogike. Češko učiteljsvo si je ustanovilo pred leti svoje založništvo „Dědictví Komenského“ („Dedščina Komenskega“), ki ima približno isti namen in isti delokrog, kakor naša „Šolska Matica“. Društvo izdaja razne priročne knjige za učitelje in vzgojitelje, učne pripomočke, vzorne knjige za mladino, ilustrirane bajke za otroke, poučna predavanja in razprave, poleg tega izhajajo v področju „Dědictví Komenského“, znani „Paedagogické Rozhledy“ pod redak-

cijo prof. Drtine, ki so gotovo ena najlepših in najobsežnejših pedagoških revij, kar jih sedaj izhaja. Zadnje leto je prevzelo društvo v svojo last tudi najboljšo češko filozofično revijo. „Česká Mysl“, ki je doslej izhajala v založništvu J. Laichterja. „Česká Mysl“ prinaša obširen pregled po sočasnem gibanju na polju filozofije, psihologije in sociologije.

Izmed del, ki so izšla v „Děd. Kom“. Naj omenim tri večja dela, ki so pravi temelji za splošno in posebej za učiteljsko izobrazbo, te so: Psihologija, Knjižnica pedagoških klasikov in zadnje delo Zgodovina pedagogike.

„Psychologije“ so izšli doslej štirje deli. Napisal jo je češki vseučiliški profesor Fr. Krejčí. Kdor se spominja, da je nekoč vlada hotela nastopiti proti prof. Krejčíju zaradi njegove svobodomiselnosti, si bo približno lahko predstavljal njegovo delo. Krejčí je pozitivist; kar ga posebno odlikuje pri njegovih filozofičnih in psiholoških spisih je jasnost in odločnost. Ne operira z nikakimi učenimi in učenjaškimi izrazi, razumljiv in dostopen je vsakemu. Njegova „Psychologie“ daje obširen pregled v razvoj psihologije in podaja zadnje in gotove rezultate. Zato smo se je radi posluževali in želeli bi bilo, da bi nam ne ostala neznana.

„Knižovna paedagogických klasiků“ (Knjižnica pedagoških klasikov) je veliko podjetje. Doslej so izšli: Komenský: Didaktika Velika. — Locke: Misli o vzgoji. — Rabelais: Vzgojni spisi (posamezna poglavja iz romana Gargantna in Pantagruel, Rousseau: Emil.) Poleg teh večjih del je izšlo nekaj manjših del Komenskega (Potoški govori, Informatorium prve šole itd.) na vrsto pridejo vsa važnejša dela o vzgoji (Pestalozzi, Froebel, Montaigne itd.). Tako bo imel češki učitelj vsa dela velikih pedagogov v eni zbirki v svojem jeziku. (Kakor je znano, so začeli „Moravski učitelji“ izdajati vsa dela Komenskega v originalu, tako, da Čehi sedaj lahko rečejo, da se „Komenski vrača v domovino“). Izdaje pedagoških klasikov so skozinskozi temeljite, s primernimi uvodi, življenjepisimi in opombami. Tudi mi bomo morali počasi misliti na podobno zbirko. To tretje važno delo, ki je izšlo v „Děd. Kom.“ je „Zgodovina pedagogike“, ki jo je napisal prof. Kadner.

Kadner je profesor na češki univerzi, izhaja iz šole znanega pedagoga prof. Drtine in se vidi v vsem, da je njegov učenec. Doslej sta izšla dva zvezka njegove „Zgodovine“. Prvi leta 1909, drugi koncem lanskega leta. Tretji del izide šele prihodnje leto. Prvi del obsega stari in srednji vek in ima 214 strani. Celo delo je bilo preračunjeno na tri take zvezke; toda že drugi zvezek je narastel na 654 strani in tretji del bo mogoče še obširnejši, kajti obsegal bo celo 19. stoletje. Kadnerjeva „Zgodovina pedagogike“ bo monumentalno delo, kakor n. pr. Paulsenova „Geschichte des gelehrten Unterrichts“. Ko se je pojavil prvi del, ga je pozdravila vsa kritika z velikim navdušenjem in to opravičeno, kajti pri današnji dobi, ko tako radi gledamo v preteklost, da bi vedeli kam iti v prihodnost, je važno, da poznamo razvoj in zgodovino vzgoje, kajti s tem dobimo pregled y kulturni razvoj človeštva in družbe. Opravičeno je takrat pisal „Napredak“: To Kadnerjevo delo je v čast češki pedagoški literaturi in je želeli, da bi se ga posluževalo tudi hrvaško učiteljstvo. Noben slovanski narod nima „zgodovine pedagogike“, ki bi bila sestavljena na tako znanstvenih in modernih temeljih. — (Res, Kadnerjevo delo zasluži, da nanj opozorimo naše učiteljstvo in želeli bi bilo, da se po možnosti z njim seznanimo.)

(Konec prih.)

Novosti.

Koledar slovenskega planinskega društva za l. 1911. Izdal in uredil Fr. Kocbek, nadučitelj v Gornjem gradu, načelnik savinjske podružnice S. P. D. II. letnik. V Celju, 1911. Tiskala Zvezna tiskarna v Celju. Cena 1 K 50 v. Poleg kalendarija sodrzuje ročna in lična ta knjižica za turiste še mnogo zanimive in važne tvarine in jo raditega zlasti učiteljem turistom prav toplo priporočamo.

Kriza v slovenskem zadružništvu. Razpravlja Miloš Stibler, tajnik Zadružne Zveze v Celju. — Založil pisatelj. Cena 50 vinarjev. Tiskala Zvezna tiskarna v Celju. — Ta aktualna brošura bode gotovo učitelje-posojilničarje zanimala.

Slovenskim knjigarnam in založnikom. „Društvo Tolstovskega Muzeja“, ki mu je predsednik najboljši biograf Tolstega, Iv. Pavel Birjukov, zbira prevode del velikega pokojnika, spise in članke o njem. Preko dr. Dušana Makevickega, zdravnika in zadnjega spremljevalca Leva Tolstega se obrača tudi do slovenskih knjigarn in založnikov, naj bi za imenovani Muzej darovali po en eksemplar v slovenščino prevedenih del Tolstega, oziroma po en eksemplar listov in časnikov, kjer se je pisalo o Tolstem, zlasti ob njegovi smrti (novembra 1910). „Matica Slovenska“ prosi p. n. slov. knjigarne in založnike, da bi blagovolili ugoditi tej želji in dotične eksemplare svojih založnin poslati njej v Ljubljano.

Glose.

III. Rjavi hrošč.

Ljubi maj, krasni maj!

Vsepovsod je polno te pesmi! Na travnikih jo poje mlada zelena travica in pestre cvetke; v gozdu bukve, ki so se odele v sveže zelenje, in smreke, ki so si nataknille na konce svetle svečke, da napravijo prišli pomladi bakljado. Kukavica kuka pesem, kos jo zvižga, drobni pevci jo drobe. Solčni prameni pa objemajo vso to mlado zemljico, ter se ji smehljajo, vsi blaženi. Še zvečer, ko se poslavljaajo, jim je tako težko: vedno še gledajo preko gora nanjo, ki se spravlja že k počitku ter se nasmiha rjavim hroščkom, ki jo šegetajo v njenem polsnu s svojim brenčanjem...

Ljubi maj, krasni maj!

V šolski pisarni sedi vodja ter pregleduje ukaze in odredbe šolskih oblastnij, ki so prišli s pošto. Ukazi in odloki, opremljeni s številko, oprti na paragrafe, litografirani brez risanih okraskov z mirnimi črkami na rumenkast papir! Zolti, suhi birokrati z mrkimi, resnimi obrazi. Vse je rodila nujna potreba, na kateri bazira vsa šolska upra... Zzzzz...! Mrko pogleda vodja prišleca, ki se je izgubil skozi odprto okno iz narave;

mrko ga pogleda ter mu govori: „O, le čakaj, ne boš dolgo brenčal in brnel; ga vidiš papir, ki ti piše smrt?“ Dvigne pisanje, v katerem je stalo, da je zaukazana vojska na rjave hrošče, ki „s poljedelskega stališča predstavlja zelo znamenito akcijo, in se sme pričakovati, da se bo odločilo učiteljstvo k njenemu gotovemu podpiranju.“

Hrošček, rjavi hrošček je veselo zabrnel — kaj briga to njega, podvečernega neugnanca? — ter našel pot, odkoder je prišel. In polno jih je bilo, ki so si privoščili večerno zračno promenado; polno teh trdokožnih rjavcev pa so si brenčali iz veselja in prešernosti.

Ljubi maj, krasni maj!

Učiteljstvo pa se preparira na seciranje in obravnavo, ker to je metodična izpolnitev ukaza. Preparira se oni nižje stopnje; no, ni mu težko! Po petih formalnih stopnjah pride do škodljivosti, parfuma hrošča malo z biologijo in — črevelj je na kopitu! Na srednji stopnji je obsojen hrošč, da služi kot speci za vso škodo, ki jo delajo žužki — ti ubogi! Ne bi brenčal, če bi vedel! Pa na višji stopnji šele! Prav anatomske je razstavljen, pogleda se mu obisti in srce — pa natančno sliši zanikrnež ves opis svojega življenja od onega trenutka, ko ga je spustila nepoznana mati v zemljo, da se razvija v čast in slavo vsega hroščevskega rodu ter v škodo vesoljnemu človeštvu...

Tako se preparira učiteljstvo! Dandanes že ni bogve kako težko delo — rutina je prišla v sistem. Marsikdo je še našel kako posebnost na rjavem hrošču, ker vsako leto se pričakuje, da se bo odločilo učiteljstvo k podpiranju akcije, in vsako leto se odloči učiteljstvo. Tako pa je prišel rjavi hrošč v sistem, dobil je vsled svoje škode zaslužno častno mesto v vseh podrobnih učnih načrtih meseca majnika. Vsled gotovega podpiranja zamenite akcije pa se je zgodilo, da je pozabljena mladost in pomlad zunaj, da se giblje šola med štirimi stenami v znamenju rjavega hrošča...

Zgodilo bi se lahko eno leto — vse se lahko zgodi na svetu! — da bi se ne hotel prikazati noben rjavi hrošč. In to bi bil dobiček za poljedelca in sadjarja, pa nezgoda v šolski upravi: zmanjkalo bi ukaz, nastala bi vrzel v podrobnem učnem načrtu in učiteljstvo bi bilo obsojeno v to, da bi moralo samo misliti, kako naj zamaši to praznoto, ki jo danes izpolnjuje sistem s pomočjo rjavega hrošča.

In to bi tudi — ne bila škoda!

IV. Bič.

„... In najde v templu prodajalce volov in ovac in golobov in menjalce na sedežih. In naredivši bič iz vrvic, izžene vse iz templja, tudi ovce in vole; in menjalcem raztrese denar in prevrne mize. Tem, ki so prodajali golobe, pa reče: „Odnosite to odtod in ne delajte iz hiše mojega Očeta trgovske hiše.“ Po besedah evang. Janeza 2. 14—16.

In bila je hiša Gospodova, kamor so poslali človeka, in človek je bil tempel sv. Duha. A prišli so ljudje pa so ustvarili razne institucije in šš, po katerih so začeli vladati ta tempel. Nič se niso zmenili za to, čegav je, naredili in uredili so si ga, ne, kakor je zahtevala ljubezen njih Učenika, ampak kakor je zahtevala njih lastna korist. — Saj štirideseti

dan po svoji smrti je zapustil Učenik svet in z njegove dedščine je ustvarjal postave egoizem . . .

Takele nekrščanske misli so me zalotile sinoči v temi in dve vprašanji sta se izluščili iz njih:

Žakaj je naša šola tako podobna temu neočiščenemu templu? — pa: Če je tudi Kristusov bič kje hranjen kot relikvija? —

In ti dve vprašanji imata toliko skupnosti!

V. Sladkorček.

Tole lepo povestico sem čital zadnjič:

„Prišel je veliki dan. Fric pride v šolo. Ob materini roki vstopi v veliko poslopje. Po mali splošni slavnosti v šolski dvorani odide z drugimi tovariši v šolsko sobo. Tukaj je marsikaj lepega pripravljeno za njegov prihod. Kmalu je končano.

Veselo skaklja Fric ob zvesti roki domov. Zelo pomemben je dan. Veselo otroško srce ne čuti težkoče dneva. In tako je prav. Mati pa ve, da je to prvi dan mnogih, mnogih . . . Kakšen bo zadnji? Misli in misli.

Doma so. Babica je natihem dobro preskrbela. Miza je bila pregrnjena, šopek stoji v sredi na nji. Nove čašice so tudi tu. Čokolada že diši. Vesel hiti Fric k dobri babici. Ta pa vzame jasnega kodravca ljubeznjivo med roke ter zre svojemu ljubljencu milo in prijazno v oči. Nato se spravijo k jedi.

Vrata se odpro. Oče vstopi. Oj, to veselje! Vendar se je oprostil ter lahko z njimi praznuje ta dan. Zdaj gredo vun. Vsi so poleg. In dan je krasen. Fric zre veselo v ta lepi svet. Oče misli nazaj ter pripoveduje iz dni svoje mladosti. Posedejo po klopi ob poti ter počivajo in gledajo. Mati deli za okrepitev sočnato sadje. Potem gredo domov.

Večeri se. Fric gre k počitku. Veselega, svežega in dobre volje ga najde drugo jutro. Malček beži v šolo, kjer ga čaka veselo delo.

In sladkorček . . . ?

Tole lepo povestico sem čital zadnjič in pelinastogrenak okus mi je bil v grlu . . . Solze so me pekle . . . X.

Razgled.

Časopisni vpogled.

Učiteljska Zora, list za narodno školstvo, glasilo „Saveza učiteljskih društava Bosne i Hercegovine“. Br. $\frac{1}{2}$ in $\frac{3}{4}$.

Učiteljska društva Bosne in Hercegovine so se združila v „Savez“ s sedežem v Sarajevu in vsled tega se je tudi „U. Z.“, ki je prej izhajala v Mostaru, preselila v Sarajevo, ko je postala glasilo tega „Saveza“. V uvodnem članku „Na početku novog godišta“ daje uredništvo kratek pregled učiteljskega gibanja Bosne in Hercegovine, pozivlja vse učiteljsko ljudskih in njim bližnjih šol k skupnemu delu za stanovske koristi.

Jagoda Truhelka, Nekoji problemi ženskoga uzgoja. Dosedanje deklinške šole so se premalo ozirale na vzgojo značajev, kakor da ženam ne bi trebalo značaja. Značaj deklet se mora varovati zlasti od površnosti, raztresenosti in polovičnosti. Značaj se javlja v soglasju človekovega notranjega in zunanjega življenja, njegovega mišljenja in delovanja. Za tem soglasjem mora stremeti vsa ženska vzgoja.

Mirko Jurkić, Nekoliko misli o usmenom i pismenom izražaju na srednjem stupnju. Smoter jezikovnega pouka ljudske šole je: razumeti, kar drugi govorijo, z razumom brati tiskano in pisano besedo ter ustno in pismeno pravilno izražati svoje misli. V ta namen služi zlasti privatna lektira učencev. Zato je pri vsaki šoli potrebna knjižnica.

Risto Vulić, Školska soba. Učna slika.

Husein Gjogo, Demokratizam i učiteljstvo. Učiteljstvo ne uživa takšnega ugleda, kakor mu gre po njegovi izobrazbi. Vzrok temu je učiteljski demokratizem, ker učitelj intimneje občuje z ljudstvom ko drugi uradniki. Tudi ljudstvo ne zna ceniti duševnega dela. Da se ta nedostatek popravi, mora biti učitelj, četudi demokrat v duši, v občevanju z ljudstvom bolj služben in resen, vsekako pa takten. Nadalje naj za vsako duševno delo (ako sestavi komu kakšno prošnjo ali kaj podobnega) zahteva plačilo, da se ljudstvo vzgaja k upoštevanju duševnega dela.

Josip Milaković, Knjiga i pismo u našoj narodnoj pjesmi. Gragja za narodnu pedagogiju. Na mnogih citatih iz jugoslovanskih narodnih pesmi, kjer se govori o knjigi ali pismu, kaže pisatelj, kako poznane in priljubljene so bile knjige pri Jugoslovanih. Ker imajo n. pr. albanske narodne pesmi mnogo skupnih motivov z jugoslovanskimi, a malokdaj omenjajo pismo, zato sklepa pisatelj, da je književnost in prosveta pri Jugoslovanih bila bolj razširjena nego pri drugih sosednih narodih.

Dr. Paja R. Radosavljević, Tipovi i principi duhovnog razvića. Različne tipe duševnega razvoja dobimo, ako upoštevamo razliko v temperamentu, v spolu, v starosti in v rasi. Občna načela duševnega razvoja so: 1. princip kontinuitete, 2. princip relativnosti, 3. princip solidarnosti, 4. teleološki princip (princip končne svrhe).

Na čemu smo? Uvodni članek številke 3/4 se bavi z ureditvijo učiteljskih materialnih razmer v Bosni in Hercegovini.

Dr. Petar Ivanišević, Očigledna — čulna nastava. Govori se vedno le o nazornem pouku, dasiravno sodelujejo tudi drugi čuti: sluh, tip kot kontrola vida, celo vonj in okus posredujeta pravo spoznanje vseh lastnosti kakega predmeta (jabolke, cvetlice). Uporaba nazornega nauka pri zemljepisu, prirodopisu in tudi pri zgodovini.

R. Vulić, Koliko učitelja, toliko melodija. Pisatelj poziva glasbenike, da zberejo melodije narodnih pesmi in zložijo napeve za pesmi v čitankah, da ne bo vsak učitelj pel pesmi po svoji melodiji.

Raca i Pejić, Pas, učna slika.

Govor narodnega poslanika g. Nikole Čurića u saborskoj razpravi o obaveznem polasku škole u sjednici od 1. februara 1911. Govornik poudarja, da je v Bosni in Hercegovini že pred okupacijo bil v veljavi otomanski zakon iz l. 1869 o obveznem šolskem obisku. Na podlagi tega zakona bi avstrijska vlada ahko takoj v začetku povzdignila šolstvo, ako ji je bilo za napredek ljudstva. Govornik se zavzema tudi za zboljšanje učiteljskih plač.

Artur Predolin, Obavezni polazak škola. Zakon je v saboru sprejet, toda je predemokratiški, ker daje vso moč predsedniku krajnega šolskega sveta, ki ne bo imel vedno dovolj inteligence niti dovolj moči, da bi nepristransko izvrševal svojo pravico obsodbe, proti kateri ni priziva. Pisatelj se boji, da še ni čas, da bi se šola v Bosni in Hercegovini izročila narodu samemu. (Meni se ta pisateljeva bojazen ne zdi tako neopra-

vičena. Primerjaj moj referat „Nepovoljni uspehi naših šol in njih vzroki“ v lanskem „Popotniku“ str. 225!)

Josip Milaković, Davorin Jaković. Posmrtnica bivšemu vadniškemu učitelju sarajevskega učiteljišča in poznejšemu okrajnemu nadzorniku v Mostaru, Travniku in Sarajevu. Živel 1855 do 15. februarja 1911.

Josip Milaković, O čemu čemo dopisivati? Sarajevski učiteljiščni profesor, vrl sotrudnik „Zore“ in prijatelj učiteljstva, daje navodila učiteljem kot sotrudnikom lista.

Ela Kranjčević, roj. Kašaj, učiteljica državne ženske muslimanske šole v Sarajevu, je bila soproga pokojnega hrvatskega pesnika Silvija Kranjčevića, kojemu je požrtvovalno stregla v njegovi bolezni. Zanimala se je za književno in prosvetno gibanje anektiranih dežel, tudi sama pisala originalne feljtone in prevode iz francoščine in nemščine. Umrla je na sušici.

Listek „Učiteljske Zore“ prinaša zanimive notice v šolskih in prosvetnih razmerah slovanskih in drugih narodov. V štev. 1/2 so obširni podatki o zavodih in podjetjih slovenskega učiteljstva. Opisuje se tudi delovanje nemškega „Schulvereina“. Sploh kaže uredništvo mnogo zanimanja za narodno obrambno delo, kakor ga nismo vajeni v onih slovanskih deželah, ki še ne čutijo direktno nemškega pritiska kakor mi in Čehi. F. V.

Roland ima sledečo vsebino, in sicer v 4. štev.:

„Du sollst kein böses Beispiel geben deinem Nächsten!“, kjer govarja pisatelj razne slabe vplive sploh ter stavi psihološko utemeljeno kot največjo vzgojno in samovzgojno zapoved zgoraj omenjeno. Seveda je to zapoved, ki zahteva skoro nemogočo samovzgojo, kakor je pa skoro pri vseh moraličnih zapovedih; bolj menda ne bo idealna kot druge. — „Kinder und Geschlechterleben“ je aktualna skica, ki prinaša dobre stavke, kakor: „Več žen v razrede dečkov! Več mož v razrede deklic! bi se smelo zahtevati, da se izkoristi fine erotične zveze, ki so pri drugače čistem značaju seveda proste, za otroški razvoj brez vseh škodljivih stranskih vplivov.“ Pa o razjasnjevanju: „Le resničen umetnik sme poskusiti, da bi vplival na otroke spolno pojasnujoče; zdravnik, vzgojitelj ali samska učiteljica nimajo vsled svojega poklica niti najmanjše pravice za to.“ Kaj pa naj da šola mesto pouka? „Nakažimo v pouku delovna polja produktivnim močem otrokovim!“ Z drugo besedo: Varuj otroka pred lenobo in obvaroval ga boš pred prezgodnjo spolno zrelostjo! —

V „Beitrag zum Werkunterricht“ polemizira Seinig proti A. Gerlachu; vendar pa bi ne mogel imenovati tega sestavka polemika, če ne bi bilo to označeno posebe, ker je stvarna razlaga nekaterih točk delovnega pouka.

„Der Herr Ripanus“ (A. Cl. Scheibhuber) je farsa o svobodi, o kulturi in še marsičem; pisana je v prijetnem in gladkem slogu.

„Für pädagogische Würdigung der biblischen Geschichten“ F. Gansberga so kritične opazke o vrednosti zgodeb. Pisatelj in ljudje, katerim je to namenjeno, so protestanti; nam ne pristoja beseda o tem, ker nam ni dovoljena.

„Umschau“ je bogat na malih pedagoških in kritičnih opazkah. —

V 5. štev. govori dr. Gustav Meier o „Das Züchtigungsrecht des Lehrers in der Rechtsprechung“. Članek je zanimiv, četudi bazira na pravnih §§ drugo državnega zakonika, po svojih idejah, ki so resumirane v sledečem stavku: „Ellen Key, globokočutna boriateljica za otrokove pravice, odreka picipijelno staršem in vzgojiteljem vsako pravico kaznovanja in tudi vsako dolžnost ter zagovarja postavno upravo, po kateri bi moral biti odstavljen vsak učitelj, ki je kdaj udaril. Kdor noče nastavljaliti le takih idealov „ki se bodo morebiti dosegli v daljni prihodnosti, ampak računati z realnimi razmerami, ne bo tajil, da je tako splošno pravilo le shematična obravnava zadeve, ki pa ne prenaša sheme bolj kot katera druga. Kolikor bolj pa uporabljajo starši in vzgojitelji najboljši in najuspešnejši vzgojni pripomoček, dober vzgled, v lastni samovzgoji, toliko bolj bo izginila

kazen, ki je vendarle vzlic svoji morebitni potrebi nekaj neskončno upornega, brutalnega.“ Pametna beseda realnega človeka, ki upošteva vse momente, ki zadevajo stvar.

V „Zur Entgegnung“ odgovarja A. Gerlach Seinigu na njegovo polemiko v 4. števil. Oba pisatelja kažeta, da sta strokovnjaka v delovnem pouku in kakor so bili zanimivi in poučni za vsakega, ki ga ta moderna struja interesira — in koga ne bi? —, tako poučna je tudi ta polemika, kjer zastopata oba svoja stališča do skrajnosti. Objektiven kritik se bo pridružil prej Gerlachu kot Seinigu. — F. Gansberg podaja še nadalje svoje kritične opazke o vzgojni vrednosti zgodeb; „Die Arbeit“ je poem na delo, četudi bolj v obliki pouka; da je pesem, ki poveljuje, pove tale stavek: In če jeste posebno lepo jabolko, da se vam sok kar tako nasproti cedi, in vi ne pomislite tuptam tudi na njegov postanek in njegovo rast, bi pač hotel, da se vam zgrbanči jabolko pod vašimi prsti v lesniko — V nadaljni vsebini je H. Scharrelmannova ocena knjige „Helmuth Harringa“ — in v njegovem slogu napisana „Eine Musterlektion“.

„Umschau“ je poln zlasti kritičnih skic. —

O 6. števil. Rolanda pri najboljši volji ne morem govoriti obširno vzlic temu, da je vsebina tako bogata in tako aktualna. Odstavka „Religion und Sittlichkeit“ ne morem skriti v kratke stavke, da povem vso vsebino, da obrazložim v malem to kritično studijo razmer doma, pa v Kini, na Japonskem; da govorim o vplivu krščanstva na čustvovanje na pravnost, na spolni moment; o njegovem stališču napram suženstvu in še o drugem, o čemur govori notri pisatelj. Njegov ton pač lahko preciziram z njegovim stavkom: „Ne s krščanstvom, ampak navzlic krščanstvu smo dosegli našo moderno kulturo. — Lesebuch und Jugendschrift je naslov kritiki razmer v Bremnu, ki pa je čisto zrcalo našega avstrijskega, pa slovenskega uboštva pri tem; kaj je res tako obsežna naša domovina? — Pravitaka je črtica „Spiel und Arbeit“. — „Zur pädagogischen Würdigung der biblischen Geschichten“ je konec razprave v 4. in 5. zvezku in velja o njem, kar sem povedal za nas že tam. — „Vampyr“ je satira na učno razstavo v Br... — Glose pod naslovom „Bei der Arbeit in „Umschau““ zaključujejo zvezek.

Tak je „Roland“. Čim dalje ga čitaš, čim bolj se ugabljaš vanj, bolj se ti odpirajo oči, da vidiš natančneje in razločneje okolo sebe. Pav. Fleré.

Kaj čita slovanska mladina? (Dalje) 2. Ukrajinska otroška literatura. (Hip. Boczkowski: „O ukrajinské dětské literatuře, Lid. Noviny 25. XII. 1910.)

Rusinsko mladinsko slovstvo se nahaja šele v začetkih svojega razvoja, kar so zakrivila žalostne razmere ukrajinskega naroda. Ukrajinci stoje sicer po svojem številu v vrsti slovanskih narodov na drugem mestu, saj jih je nad 30 milijonov, toda njihov narodni preporod spada šele v 19. stoletje. Ni še preteklo sto let, odkar se štejejo Ukrajinci med zavedne narodne enote. Vsled politične razdelitve med rusko in avstroogrsko državo se seveda narod ni mogel enotno razvijati. Na Ruskem, kjer vlada ne priznava narodne samostojnosti Ukrajincev, je bil ukrajinski jezik dolgih 30 let (1876 do 1905) sploh prepovedan.

V Galiciji in Bukovini je pravnopolično stališče Ukrajincev mnogo boljše in vsled tega so njihovi kulturni in narodni uspehi večji nego v ruskem „zaboru“. Toda tudi tukaj napredujejo Ukrajinci sila počasi v stalnem težkem boju za obrambo svojih narodnih in političnih pravic, ki jih avstrijska vlada sicer garantira, v resnici se pa ne ozira nanje.

Razumljivo je, da se za takšnih pogojev ni mogla razvijati ukrajinska literatura naravnim potom in da je v mnogih ozirih pomanjkljiva. Med nepopolne oddelke je šteti tudi strokovno mladinsko slovstvo, s čemer pa nočemo trditi, da bi Ukrajinci sploh ne imeli mladinskega slovstva. Saj ima rusinska mladina celo dva časopisa. V Lvovu izhaja že 21. leto ilustrovani mladinski štirinajstdnevnik s posebno prilogo za male čil-

tatelje „Dzvinik“ (Zvonček). Ta časopis izdaja eno izmed najodličnejših prosvetnih društev galicijske Ukrajine, „Pedagogične Tovarystvo“. V založbi tega društva je izšla še dolga vrsta poljudnih in ilustrovanih knjižic za nežno in odraslo mladino.

Na Ruskem je veljal do leta 1906. slavni zakon iz leta 1876., ki je prepovedoval rabo ukrajinščine v tisku. V tej dobi seveda ni mogel izhajati nobeden ukrajinski časopis, niti mladinski. Ruska cenzura je zaplenjevala ob meji celo Lvovski „Dzvinok“, ki se je pošiljal naročnikom iz ruske Ukrajine

V omenjeni dobi pa je izhajal v ruski Ukrajini nekaj let rokopisni mladinski list, namenjen eni edini mladi čitateljici. Ta list je bil „Kvitka“ (= Cvetica), ki ga je izdajal za svojo hčer lani umrli neumorni buditelj ruske Ukrajine, pisatelj Boris Hrinčenko. Na Ruskem ni ukrajinskih šol. Seveda ni niti učnih knjig v ukrajinskem jeziku. B. Hrinčenko je spisal svoji hčerki sam ukrajinski abecednik in ji izdajal omenjeni časopis.

Ko pa so l. 1906. zrušili prepoved ukrajinščine na Ruskem, je začel v Kijevu izhajati posebni mladinski časopis „Moloda Ukrajina“ pod vodstvom ukrajinske pisateljice O. Pčilke (s pravim imenom O. Kosačeve). „Moloda Ukrajina“ izhaja kot mesečna priloga k tedniku „Ridnyj Kraj“ (Rodni kraj).

Drugače oskrbuje mladinsko slovstvo založniško društvo „Ukrajinski Učitelj“, ki je izdalo že precej izvirnih in prevedenih otroških knjig

Ni treba poudarjati, da je doslej izvirna ukrajinska mladinska literatura jako skromna. Število pisateljev, ki bi posebej delovali v stroki mladinskega slovstva, je jako majhno. Nekaj prispevkov k „otroškemu koticu“ pa je poslal skoro vsak ukrajinski pisatelj.

Glede prevodov so Ukrajinci precej na boljšem. Najboljši slovanski in drugi mladinski spisi so pristopni mladini v ukrajinskih prevodih.

Dr. Pivko.

Šolske in učiteljske vesti.

Za ljudske šole izdaja avstrijska država 8,282.270 kron na leto. To je $\frac{34}{100}$ odstotka vseh državnih dohodkov. Od vsake davčne krone odpade $\frac{1}{3}$ vinarja za ljudsko šolstvo. In še to gre večinoma za nemške šole v nemških krajih, ki so namenjene otrokom oficirjev ter uradnikom nemške narodnosti, ki jih vlada pošilja v nenemške kraje. — Dve tretjini vseh ljudskih šol v Avstriji so enorazrednice in dvorazrednice, torej popolnoma nezadostne šole. Še leta 1900. je bilo v Avstriji več kakor 5 milijonov ljudi nad šestim letom, ki niso znali ne čitati ne pisati. Vsako leto ostane po 200.000 za šolo doraslih otrok brez pouka.

Učence, ki grizejo nohte (onychophage) so šteli v ljudskih in meščanskih šolah v Meißenu. V meščanskih šolah se je našlo teh-le 19,7%, na ljudskih šolah po 23,78% vseh učencev. Do 12. leta raste njih število, potem pa pade redno. V kolikor se je moglo dognati, je uzrok tej prikazni predvsem nervoznost, pa tudi slabe razvade. Da deklice žvekajo lase, je istotako znano. Lasje se pri tem nabirajo v žlezdah, kjer tvarjajo sčasoma prave zabuhline (trichobezoarje), katere je večkrat treba operativnim putem odstranjevati. Tudi druge žlezočne bolezni so posledice tej razvadi.

D.

Gozdne šole je doslej ustanovilo že 7 mest v Nemčiji. Druga hočejo jim slediti. Uspehi s temi napravami so doslej zelo ugodni in hoče se jih zvezati i z otroškimi zdravilišči.

D.

K šolski higijeni. V Brnu imajo že več let šolske zdravnike. Ti so dognali, da je 2,20% vseh ondotnih učenk in 2,10% učencev pri gluhih. Število kratkovidnih raste pa v sledečem razmerju: V drugem razredu je povprečno 5,30% dečkov in 6,20% deklic, v osmem razredu pa povprečno 13,70% dečkov ter 17,60% deklic.

D.

Ponemčevanje v Ljubljani. Letošnje ljudsko štetje je izkazalo v Ljubljani od 40.599 avstrijskih prebivalcev 5.950 z nemškim občevalnim jezikom, t. j. 14,14% vsega prebi-

valstva Iz poročila na zadnji okrajni učiteljski konferenci v Ljubljani pa posnamemo, da obiskuje ljubljanske ljudske šole 5.738 otrok, od katerih je 19% z nemškim maternim jezikom, torej skoro 5% več nego je odstotkov nemškega prebivalstva v Ljubljani. Da bi Nemci iz drugih krajev pošiljali svoje otroke v ljubljanske ljudske šole, ni verjetno, saj imajo nemške ljudske šole povsod, kjer je le peščica Nemcev. Tik pred Ljubljano, v Šiški je tudi nemška schulvereinska šola. Istotako neverjetno je, da bi bile nemške matere bolj rodovitne ko slovenske. Moramo torej sklepati, da mnoge slovenske ali vsaj deloma slovenske rodovine navajajo pri svojih otrocih nemški materni jezik. Ker razen tega še mnogo otrok z izrecno slovenskim maternim jezikom obiskuje ljubljanske nemške, zlasti samostanske šole, zato lahko trdimo, da dobra četrtina ljubljanskih otrok obiskuje nemške ljudske šole. Kdor ima mladino, ta ima bodočnost!

F. V.

Višješolski vestnik.

Lepopisje v srbskih gimnazijah. Srbska vlada je izdala naredbo, v kateri priporoča ravnateljem in učiteljskim zborom jako vneto, naj streme z vsemi močmi, da si pridobe dijaki lepo in čitljivo pisavo, zlasti od tretjega do osmega razreda, kjer so v tem oziru dijaki radi nekoliko nemarni. Ne samo učitelj lepopisja, temveč vsi profesorji naj pazijo na to in ocenjujejo obliko spisov. Ministrstvo priporoča, da se posveti na teden posebna ura (oziroma dve uri) v dotičnih razredih za lepopisne vaje. V nižjih razredih naj vise kaligrafske tablice, ki jih izdaja državna tiskarna na ukaz ministrstva.

Tudi pri nas bi ne bilo napačno, če bi izdala učna uprava podobno naredbo. Na srednjih šolah se često preveč zanemarja lepopisje.

Dr. P.

Prevelika teža šolskih knjig. Dr. K. Twardowski je nastopil v poljskem organu srednješolskih učiteljev proti pretežkemu bremenu, ki ga nosijo dijaki dan za dnevom v šolo in iz šole (1.805—5.300 kg.). Pisatelj predlaga, naj se dele one velike šolske knjige, ki se uporabljajo v več razredih, v manjše zvezke za posamezne razrede.

Dr. P.

Pedagoški paberki.

Prostoverski pouk. Novost, ki je vredna, da se jo natančneje ogleda, so uvedli v Gothi. Staršem je popolnoma prosto, če hočejo pošiljati svoje otroke k prostoverskemu pouku. Vsi otroci, ki se poslužujejo te nove uredbe, so nevezani, da bi obiskovali verouk v šoli; tega so popolnoma oproščeni. Prostoverski pouk se poučuje izven šolskega časa. Šolski predstojnik in ministrstvo sta že izdala tozadevno dovoljenje. — Tudi v Monakovem je že podobna uredba. Tamkaj je dala mestna občina kartelu naprednih društev monakovskih na razpolago šolske prostore za verski pouk. Ta pouk vodi dr. Ernst Horneffer, ki je deloval poprej že v Lipskem. Otroci, ki posejajo ta pouk, so oproščeni verske ure v šoli.

Po „Rolandu“.

Kdo naj se prijavi k rektoratskim skušnjam?

1. Kdor bi se rad rešil mase, pa se vzlic temu cedi kolegijalnosti.
2. Kdor se smatra pri vsi skromnosti za največjo luč sveta.
3. Kdor je sam tepec, pa ima srečo, da je njegova soproga pametna in energična.
4. Kdor vse boljše ve, pa sam nič boljše ne zna.
5. Kdor je točen v izračunanju odstotkov.
6. Kdor se zna dobro prilizovati — četudi ni treba.
7. Kdor zna aplicirati krč brez bolečine, če se govori o oblastvih.
8. Kdor prežveka z zadovoljstvom slamo pa vzbuja mišljenje, da je teletina.
9. Kdor ve še potem vse mogoče povedati, ko so vse potrebno obrazložili že drugi.
10. Kdor posebno rad sedi.

11. Kdor rad markira dobrohotnost, za hrbtom pa stori, kar hoče.
12. Kdor je rad v malem zvest, pa zna vse veliko spretno ignorirati.
13. Kdor lahko pričakuje, da umrje na okamenelosti možgan ali pa omehčavanju mozga.

Porabno tudi za nas in vzeto iz

„Rolanda“.

Še nekaj o urah. V članku „Jeszcze o zegarku“ (Wychowanie w domu i szkole 3) želi pisatelj H. S., naj se odpravi razdelitev šolskega pouka na ure in predlaga, naj postane šola „učilnica, v kateri utriplje življenje, v kateri se izpreminjajo razdelitev dne, program pouka in pedagoška sredstva po volji vzgojiteljev in potrebi mladine“.

Dr. P.

Razne vesti.

Najdražja knjiga je brezdvomno prvi tisk Gutenbergove biblije izza leta 1450. Kupil jo je nedavno na dražbi amerikanski milijonar za 250.000 kron. To je najvišja cena, ki se je sploh kdaj že plačala za kako knjigo. Leta 1825. je dotična knjiga bila prodana za 12.000 kron.

D.

Koliko papirja se rabi. V letu 1904 se je izdelalo na svetu povsem 4·5 milijard kilogramov papirja, v letu 1907 že dvojno količino tega. V letu 1908 se je uporabilo v ta namen 7.300.000 dreves, kar pomeni izsekovanje lesa v obsegu 600.000 hektarjev. Največ lesa se poseka v to na Švedskem. Sedaj se že misli na to, uporabljati v izdelovanje papirja i druge, osobito tropične rastline, posebno pa trave.

D.

Slovanski časniki na Ogrskem in Hrvatskem. Leta 1909. se je izdajalo v teh deželah 210 slovanskih časnikov. Največ je bilo hrvatskih 134 v 13 milijonih izvodov, 34 srbskih v 3 milijonih izvodov, 41 slovaških v 5½ milijonih izvodov in 1 rusinski v 4000 izvodih. Iz drugih slovanskih dežel je prihajalo v te dežele 464 čeških časopisov v 1·7 milijonih izvodov, 99 poljskih v 300.000 izvodih, 53 hrvatskih v nad 100.000 izvodih, 9 rusinskih v 10.000 izvodih, 7 srbskih v 2700 izvodih, 22 slovenskih v 130.000 izvodih, 9 ruskih v 8000 izvodih in 4 bolgarski v 1600 izvodih. Po „Učit. Zori“. F. V.

Nekaj primere (kako se ceni duševno delo pri nas in drugod). „Učiteljski Tovariš“ izkazuje v 20. in 21. letošnji številki račun Zavezinih časopisov. Primerjal sem račun uredniških in sotrudniških nagrad in celotne izdatke za list, kar me je napotilo, da sem sestavil sledečo tabelo:

	celotni izdatki K	pisateljske nagrade	
		v K	v % celotnih izdatkov
Učiteljski Tovariš 1910	10 444·33	1.298·95	12·4
Zvonček 1910	4.998·66	1.045·—	20·9
Popotnik 1910	4.316·48	938·80	21·8
Slovenska Šolska Matica 1906—09	21.782·14	6.868·75	31·5
Slovenska Matica 1909	17.221·19	4.325·63	25·1
Nastavni vjestnik 1909/10	9·509·97	5.004·80	52·6

„Nastavni vjestnik“ je glasilo „Društva hrvatskih srednješolskih profesora“. Računov „Hrvatske Matice“ žalibog nimam pri roki. Ti primeri kažejo, kako slabo se plačuje pri nas duševno delo. Pri „Učit. Tovarišu“ odpade komaj slaba osmina vseh izdatkov na one, brez katerih lista ne bi bilo, na urednika in sotrudnike. Povprečno požrejo tiskarski in drugi stroški pri naših knjigah in časopisih tri četrtine vseh stroškov. Pri hrvatskem „Nastavnem vjestniku“ dobijo pisatelji več ko polovico! Seveda, staveci in tiskarji štrajkajo, če se jim ne plača, kar jim gre, pisatelji pa — ali sčasoma prenehajo pisati ali pa pišejo tako, kakor so plačani. Zadnje je hujša osveta ko prvo.

F. V.

Mala poročila.

Vseučiliški učiteljski kurzi za učitelje. Odbor za ljudska predavanja čeških visokih šol v Pragi priredi dogovorno z učiteljskimi organizacijami v letošnjih počitnicah na lastne troške tečaj predavanj praških profesorjev čeških visokih šol od 13. do 27. avgusta v Priboru na Moravskem.

Predavanja se bodo vršila takole: I. Profesor dr. František Drtina: „Predmet in problemi filozofije (Uvod v filozofijo)“ 12 ur. — II. Profesor dr. Jos. Šusta: „Izbrana poglavja iz zgodovine novega veka“ 12 ur. — III. Privatni docent dr. Bretislav Fontka: „Problemi praktične sociologije“ II. cikel 12 ur. — IV. Profesor dr. Karel Hadlec: „Državna zgodovina avstrijska.“ 6 ur. — V. Profesor dr. Anton Heveroch: „Nekatera poglavja iz psihopatologije učenca.“ 6 ur. — VI. Profesor dr. Teodor Kašpárek: „Higijena hrane živih bitij.“ 6 ur. — VII. Profesor dr. Jaroslav Pantoflíček: „Izbrani oddelki iz kartografije.“ 6 ur. — Kolegnina za učitelje v eden cikel je, dasi je program predavanja večji, določena kakor lani, na 10 kron.

Kdor se namerava teh tečajev udeležiti, naj se pri tajništvu ljudskih predavanj v Pragi I., Veleslavínova ulica 96, oglasi za položnico poštne hranilnice S to položnico lahko se poravna kolegnina in s tem izvrši tudi vpis. Priglasila k udeležbi se sprejemajo do 10. julija, kolegnino pa je treba poravnati do 20. julija. Vpisanim udeležencem se vpošljejo meseca julija syllabi z obsegom (vsebino, kazalom) predavanj ter s popolnim programom tečajev in izletov.

Razpis daril za učitelje. Tvrdka Langer & Comp., G. m. b. H. Wien, III/1. prireja tekmo v svrho pridobitve serij projekcijskih slik s predavanji, ki naj bi služile poučnim smotrom. Razpisana darila znašajo skupaj 3800 kron. Tekme se morejo udeležiti le učne moči, ki službujejo ali so službovale na kakem javnem učnem zavodu Avstrijsko-Ogrske. Serije slik morajo ustrezati avstrijskim razmeram in je upoštevati tale polja: Veronauk (tudi liturgika in cerkvena zgodovina). (Reprodukcije dovoljene);

Domača zgodovina. (Reprodukcije dovoljene);

Geografija avstrijskih kronovin; domoznanstvo; naravopisje; naravoslovje; industrija strojev; arhitektura (priproste, vzorčne domače stavbe); poznavanje blaga, trgovinska geografija, tehnologija, komercialna prašanja.

Tekma je anonimna. Gradivo v to je poslati do 30. septembra 1911.

Jury obstoja iz sledečih gospodov: Adolf Cerny, realčni profesor; dvorni svetnik ph. dr. Jos. Marija Eder, ravnatelj c. kr. graf. preskuševalnega zavoda, profesor tehnične visoke šole; Hugo Hinterberger, lektor dunajske univerze; Franc Homolátoch, ravnatelj meščanske šole, okrajni šolski nadzornik; inženir Jan. Kojetinsky, profesor na dunajski trgovski akademiji; prečast. Ernst Müller, načelnik dunajskega društva katehetov; Nikola Kaubal, ravnatelj c. kr. državne obrtne šole na Dunaju I.; vladni svetnik Franc Schiffner, ravnatelj II. državne realke v II. okr., član preizkušnevalne komisije za vsposobn. izpite v prostoročnem risanju za srednje šole; Franc Wichtrei, ravnatelj meščanske šole.

Prospekte z obširnimi določili, pošilja na zahtevanje tvrdka Langer & Comp., G. m. b. H., Wien III/1, vsem interesentom gratis in franko.

Počitniški tečaj za učiteljstvo. Z dovoljenjem c. kr. ministrstva za uk in bogočastje se vrši na c. kr. trgovski akademiji v Gradcu ferijalni tečaj za odgojo strokovnih učiteljev na trgovskih nadaljevalnih šolah. Tečaj se vrši od 17. julija do 14. avgusta 1911; pouk in vaje se vrše vsak dan od 8. do 12. ure. Pismene, od šolskega vodstva vidirane prijave se naj vložijo do 5. julija na ravnateljstvo c. kr. trgovske akademije v Gradcu. Tam se tudi brezplačno dobi učni načrt.

Učiteljska tiskarna,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Ljubljana, Frančiškanska ulica 8

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!

Priporoča slavnim krajnim šolskim sve-
: tom, šolskim vodstvom in učiteljstvu :

uradne tiskovine
: iz svoje zaloge. :

Cenike pošiljamo na zahtevo zastoj. : Po-
strežba točna. : Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko
spadajoča dela ter jih izvršuje okusno in
: po solidnih cenah. :

Tiskovine v enobarvnem in večbarvnem
tisku. : Tiskanje muzikalij in časopisov.

: **LITOGRAFIJA** :
IN

: **STEREOTIPIJA** :

Telefon št. 118. : Poštna hran. št. 76.307.

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!